

NmG-training? Waaraan moet het voldoen?

Toets praktijk gericht onderzoek

Naam:	Robin Vogels
Studentnummer:	2663783
Datum van inleveren:	16-6-2016
Studiegroep:	dinsdagavond – Petra Lambrichts en Jan Schrurs te Eindhoven

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Samenvatting	4
Inleiding.....	5
Hoofdstuk 1: Probleemanalyse	6
Aanleiding	6
Probleembeschrijving	6
Probleemstelling	7
Doelstelling	8
Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing en onderzoeksvraag.....	9
Conclusie	11
Onderzoeksvraag	11
Deelvragen	11
Hoofdstuk 3: Opzet van het onderzoek	12
3.1 Inleiding.....	12
3.3 Onderzoeksparadigma	12
3.4 Onderzoeksstrategie	12
3.5 Onderzoeksgroep.....	13
3.6 Vooronderzoek	14
3.6.1 Literatuurstudie	14
3.6.2 Vaststellen beginsituatie.....	16
3.6.3 Behoeftanalyse.....	17
3.6.4 Contextanalyse.....	18
3.7 Data overzicht vooronderzoek.....	18
3.7.1 Analyse beeldmateriaal.....	18
3.7.2 Intake interviews.....	19
3.7.3 Gesprek teamleider.....	20
3.7.4. Huidige taalmethode	21
3.8 Data analyse vooronderzoek: Ontwerpcriteria	21
3.8.1 Ontwerpcriteria op basis van literatuurstudie.....	21
3.8.2 Ontwerpcriteria op basis van beginsituatie	21
3.8.3 Ontwerpcriteria op basis van behoefteanalyse.....	21
3.8.4 Ontwerpcriteria op basis van contextanalyse.....	21
3.9 Ontwerpfase	21
3.9.1 Ontwerpen pilot.....	22
3.9.2 Pilot voorleggen aan de docenten	22

3.9.3 Aanpassingen pilot.....	22
3.9.4 Evaluatie pilot	22
3.9.5 Ontwerpen: aanpassen pilot tot ontwerpproduct	24
Hoofdstuk 4: Kwaliteit van het onderzoek	25
4.1 Triangulatie	25
4.2 Validiteit.....	25
4.3 Betrouwbaarheid	25
4.4 Ethiek	25
Hoofdstuk 5: Conclusie, discussie en aanbevelingen.....	26
Conclusie	26
Discussie.....	27
Aanbevelingen	27
Aanbevelingen voor school X.....	27
Aanbevelingen voor verder onderzoek.....	27
Literatuurlijst.....	28
Bijlagen.....	31
Bijlage 1: Deel Wie zijn wij? Uit schoolgids van school X.	32
Bijlage 2: Observatieformulier	34
Bijlage 3: Intake interview.....	36
Bijlage 4: Topiclijst focusgroep	38
Bijlage 5: Lesbeschrijvingsformulieren pilot	39
Bijlage 6: Feedback formulieren presentatie werkveld	56
Bijlage 7: Feedback	64
Onderzoeksbegeleider	64
Critical friends	68
Collega.....	70

Samenvatting

School X¹ is een cluster 2 school met slechthorende leerlingen, leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis en leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum die leidt tot communicatieve problemen (School X, 2015). De auditieve informatie wordt door deze leerlingen niet of minder goed opgenomen, waardoor een probleem in de taalontwikkeling ontstaat. Nederlands met Gebaren is een van de ondersteuningsmiddelen die gebruikt wordt om de kinderen te ondersteunen in het verwerken van informatie. NmG helpt leerlingen met het begrijpen van communicatie (Bolier, 2008), maar biedt hen ook een alternatief communicatie middel om zichzelf mee uit te drukken (Wijkamp, Gerritsen, Bonder, Haisma, & van der Schans, 2010).

De gebaarvaardigheid van de docenten is tijdens een intensieve implementatie periode van de nieuwe taalmethode onvoldoende onderhouden, waardoor de docenten aangegeven hebben onvoldoende vaardig te zijn en behoefte te hebben aan gebaarscholing. Tevens was de directie opzoek naar een passende manier om NmG-training een vaste plaats te geven in het scholingsaanbod. De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal stond luidde als volgt: *Waarom dient NmG-training te voldoen, om de gebaarvaardigheid van de kleuterklasdocenten van school X te vergroten?*

Het onderzoek is opgezet om een NmG-training te ontwerpen, en werkt daarom volgens de methodologie van een ontwerponderzoek (de Lange, Schuman, & Montessori, 2012). Allereerst zijn er middels een literatuurstudie, het vaststellen van de beginsituatie en een behoefte- en contextanalyse, ontwerpcriteria samengesteld die een basis vormen voor de pilot.

De pilot is door middel van de strategie van actieonderzoek uitgezet in de praktijk, waarna de pilot middels feedback van de participanten werd bijgesteld. In de pilot staat het vergroten van de gebarenschat, met de BAK-lijsten van Mulder, Timman & Verhallen (2009), en de aandachtspunten voor professionalisering van Diepstraten, Wassins, Stijnen, Martens & Claessens (2010) centraal. Een focusgroep werd als evaluatie voor de training in zijn geheel gebruikt.

Uit deze evaluatie is gebleken dat de participanten de training positief beoordelen, zij zijn alerter geworden op hun gebruik van NmG. Ook zijn zij zich bewuster geworden van de articulatie van een gebaar, waardoor de participanten de gebaren preciezer opnemen. Hierdoor is hun gebaarvaardigheid ontwikkeld. Vooral punten als praktijknabijheid en het geven van inspraak van de docenten wordt door de participanten onderschreven als succesvol, dit betekend dat de aandachtspunten voor professionalisering van Diepstraten et. al. (2010) hebben bijgedragen aan het succes van de training. De participanten zien een belangrijke rol voor NmG binnen het cluster 2 onderwijs en vinden het belangrijk dat de training hiervan wordt gewaarborgd in het scholingsaanbod, dit wordt tevens onderschreven in de aandachtspunten voor succesvolle professionalisering van Diepstraten et. al. (2010).

¹ Wegens privacy overwegingen wordt de school niet bij naam genoemd. De gegevens zijn op te vragen bij de student.

Inleiding

Voor u ligt mijn praktijk gericht onderzoek. Ik loop voor de master Special Educational Needs stage in een kleuterklas op een cluster 2 school. In dit onderzoek handel ik uit de rol als docente Nederlandse Gebarentaal waar ik in 2013 mijn bachelor diploma voor heb behaald.

In deze toets heb ik gewerkt aan twee doelen die ik in mijn pop heb gesteld, namelijk: "Aan het einde van de M SEN wil ik kennis verworven hebben met betrekking tot taalontwikkeling, specifiek met betrekking tot kinderen met een auditieve en/of communicatieve beperking" en "Tijdens het eerste studiejaar van de M SEN wil ik een onderbouwde visie ontwikkelen met betrekking tot (passend) onderwijs." (Vogels, 2015, p. 11-12)

Vanuit mijn vorige toets, toets casus, heb ik de volgende aandachtspunten gekregen:

- Werkveld, doelgroep en rol in inleiding duidelijk maken
- Begrippen meteen toelichten voor de onwetende lezer
- Meer balans in de triade, meer aandacht voor beweging en ontwikkeling

In deze toets zal ik aan deze aandachtspunten extra aandacht besteden. Ook zal ik mijn critical friends vragen op deze punten extra kritisch te zijn.

Alle basisdimensies zoals beschreven in Claasen, de Brüine, Schuman, Siemons & van Velthooven (2009) komen tijdens deze toets aanbod. Ook de competenties interpersoonlijke competent en competent in reflectie en ontwikkeling komen tijdens deze toets naar voren. De modules die aan deze toets gekoppeld worden zijn *taalstimulering en ondersteunde communicatie* (LCPB2a) en *omgaan met verschillen in de klassensituatie* (DIV1).

Hoofdstuk 1: Probleemanalyse

Aanleiding

Toegang tot taal is toegang tot de wereld en daarmee onderwijs (van den Branden, 2010). Helaas is deze toegang niet voor iedereen vanzelfsprekend. “School X biedt onderwijs, begeleiding en ondersteuning in de meest brede zin van het woord aan kinderen en jongeren van 4 tot 20 jaar met een communicatieve en/of auditieve beperking: slechthorende kinderen, kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) of kinderen met een stoornis in het autismespectrum die specifiek leidt tot een communicatieve beperking” (School X, 2015)².

“Cluster 2 bestaat uit scholen voor dove en slechthorende kinderen en voor kinderen met ernstige spraak- of taalmoeilijkheden” (Passend Onderwijs, z.d., p. z.p.). Om toegelaten te worden tot het cluster 2 onderwijs heeft een kind een indicatie nodig. In Nederland zijn zowel heterogene als homogene cluster 2 scholen (Inspectie van het Onderwijs, 2009). Op homogene scholen zitten alleen leerlingen met een specifieke indicatie, op heterogene scholen zitten leerlingen met verschillende indicaties. School X is een heterogene school met leerlingen met de indicatie slechthorend, taalontwikkelingsstoornis (TOS) en autisme spectrum stoornis (ASS).

De eerder besproken toegang tot taal is niet vanzelfsprekend voor de leerlingen van school X. Auditieve informatie komt bij deze leerlingen niet of minder goed binnen, waardoor het opnemen en begrijpen van deze informatie bemoeilijkt wordt. In de onderwijsarrangementen, die Stichting Siméa³ heeft samengesteld voor deze doelgroep, komt het onderwerp visueel maken van informatie daarom meerdere malen naar voren (Siméa, 2016a; Siméa, 2016b). Hiermee wordt het gebruik van concreet materiaal, gebaren, pictogrammen, foto- en filmmateriaal, etc. bedoeld. Dit komt overeen met wat de school beschrijft in de schoolgids: “De school realiseert een speciale vorm van onderwijs die nauw aansluit bij de hulpvragen en onderwijsbehoeften van kinderen met een auditieve en/of communicatieve beperking” (School X, 2015).

Probleembeschrijving

Zoals beschreven staan de hulpvragen en onderwijsbehoefte van de leerlingen centraal op School X. Er wordt beoogd de communicatieve vaardigheden van de leerlingen dusdanig te ontwikkelen zodat zij opgroeien tot zelfredzame mensen (School X, 2015). Om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoefte wordt onder andere Nederlands met Gebaren (NmG) als visueel ondersteuningsmiddel gebruikt. School X heeft een aantal jaren geleden een intensieve implementatie periode van een nieuwe taalmethode gehad, waardoor de aandacht voor NmG-training naar de achtergrond is verdwenen. Hierdoor is de gebaarvaardigheid van de docenten niet onderhouden. Ook zijn er docenten bij gekomen die nog helemaal geen scholing hebben gehad. Door de docenten en directie wordt onderschreven een behoefte te hebben aan NmG-training welke aansluit bij de onderwijspraktijk.

NmG wordt op School X vooral ingezet bij de jongste leerlingen, de kleuterklassen. Deze leerlingen staan aan het begin van hun taalontwikkeling en hebben moeite met taal (Bosch & Boomsma, 2014). Door NmG zo vroeg mogelijk in te zetten, zal deze taalontwikkeling bij de meeste leerlingen beter op gang komen (Kouwenberg, Slofstra-Bremer, & van Weerdenburg, 2008). Taal is

² De schoolgids van School X is geanonimiseerd opgenomen in bijlage 1. Toegevoegd op advies van onderzoeksbegeleider

³ Stichting Siméa treedt op namens de onderwijsbesturen die verantwoordelijk zijn voor het onderwijs en de ondersteuning van auditief en communicatief beperkte.

cruciaal voor cognitieve en intellectuele ontwikkeling van de leerlingen, het biedt de mogelijkheid om iets aan te duiden (Bosch & Boomsma, 2014).

Naast NmG wordt er op School X een rijk scala aan visuele middelen gebruikt om informatie over te brengen op de leerlingen. In de onderbouwklassen zijn dit concrete visuele middelen, zoals voorwerpen, foto's, plaatjes en pictogrammen. Naarmate de leerlingen ouder worden, worden de ondersteuningsmiddelen abstracter en is het gebruik van schrift als ondersteuningsmiddel ook mogelijk. NmG is een van de visuele ondersteuningsmiddelen die vooral in de onderbouw ingezet wordt. NmG heeft enkele voordelen ten opzichte van andere visuele middelen. Een van de voordelen is dat het altijd inzetbaar is (Kouwenberg et al., 2008): je hebt je handen namelijk altijd bij je. Vooral vallen er vele andere middelen af in situaties buiten het klaslokaal, zoals op het speelplein en tijdens de gymlessen. Een ander bijkomstig voordeel is dat er door middel van NmG ook de meer abstractere begrippen ondersteund worden (Burger, van de Wetering, & van Weerdenburg, 2012). NmG bevat namelijk veel arbitraire gebaren, waarmee een zin met grotere "dichtheid" kan worden ondersteund (Burger et al., 2012). Met bijvoorbeeld pictogrammen is dit lastiger, abstracte woorden als "daarom" zijn niet middels pictogrammen weer te geven. Daarnaast laat NmG zich gemakkelijk combineren met andere vormen van ondersteunde communicatie, zoals het tonen van concreet materiaal of het gebruik van pictogrammen, hierdoor kan de leerling dubbel profiteren van het ondersteuningsaanbod (Veldman-Das, 2003).

Nadelen ten opzichte van NmG zijn in wetenschappelijk onderzoek nog niet gevonden. Wel is gebleken dat NmG niet in alle situaties effectief is. Zo heeft niet elke leerling baat bij NmG, hierbij kun je denken aan leerlingen met een simultaneiteitsprobleem en dyspraxie (Veldman-Das, 2003). Ook kan het zijn dat de leerlingen en/of de omgeving van de leerling het niet accepteren (Veldman-Das, 2003).

Een veel gehoorde kritische noot bij NmG is gericht op de vaardigheid van de leerkracht (Bolier, 2008; Kouwenberg et al., 2008; Weerdenburg, Bonder & Slofstra-Bremer, 2009). "Wanneer begeleider of docent onvoldoende gebarenkennis heeft, zal een minimum aan vocabulaire worden aangeboden waardoor het taalniveau tijdens het gebruik van gebaren noodgedwongen te laag blijft" (Kouwenberg et al., 2008 p.83-84). Dit komt overeen met het probleem dat op School X wordt geconstateerd.

Voor dit onderzoek is er gekozen om aan de slag te gaan met de docenten van de kleuterklassen die reeds scholing hebben gehad, maar waarbij de vaardigheden verwaterd zijn. Bij de leerlingen van deze klassen staat taal namelijk aan het begin van de ontwikkeling van het leren denken. "Taal beschouwen we namelijk als het voertuig van het denken; taal is nodig om te denken en om duidelijk te maken wat je denkt en waarom je zo denkt" (Bosch & Boomsma, 2014, p. 51). Voor het jonge kind in het cluster 2 onderwijs is het dus extra belangrijk dat deze taalontwikkeling optimaal wordt gestimuleerd en ondersteund, om zo het denken en ontwikkelen op gang te brengen. Tevens zijn alle docenten van de kleuterklassen reeds gebaarvaardig.

Probleemstelling

Het inzetten van NmG helpt de leerlingen, van School X, in het begrijpen van en communiceren in gesproken taal. Het huidige NmG van de leerkrachten is door een intensieve implementatie periode van een nieuwe taalmethode niet onderhouden. Om op de onderwijsbehoefte van de leerlingen te kunnen inspelen dient de gebaarvaardigheid vergroot te worden.

Doelstelling

In dit onderzoek staat het ontwikkelen van een NmG-training centraal. Hiermee kan uiteindelijk voldaan worden aan de onderwijsbehoefte van de leerlingen. Tijdens het onderzoek ligt de focus op wat de docenten van de kleuterklassen, die al gebarenscholing hebben gehad, nodig hebben in de NmG-training om NmG effectief in te kunnen zetten. Door theorie en de behoefte van de docenten te combineren moet dit een pilot van een lessencyclus opleveren om de gebaarvaardigheid onder de docenten te verbeteren.

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing en onderzoeksvraag

In dit onderzoek is het theoretisch kader opgesplitst in twee delen. In dit hoofdstuk wordt het belang van NmG voor de populatie van School X besproken, ook wordt er ingezoomd op de keuze van de kleuterklassen. Op basis van de theorie wordt de onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen vastgesteld. In de ontwerpfase zal er vervolgens nog een theoretisch kader volgen gericht op het ontwerpproces.

Alle leerlingen hebben onderwijsbehoefte die specifiek zijn voor hem of haar. Het benoemen van deze onderwijsbehoefte zorgt er voor dat er gekeken wordt naar wat de leerling nodig heeft van de docent, de instructie, begeleiding etc. (Clijsen, z.d.). Voor het cluster 2 onderwijs geldt dat deze onderwijsbehoefte vooral gericht zijn op de communicatieve vaardigheden van de leerlingen (Smolders & Brederveld, z.d.). Deze onderwijsbehoefte geven antwoord op de vraag: “Wat heeft dit kind van deze ouders in deze groep bij deze leerkracht op deze school de komende periode nodig om het verwachte leerrendement te behalen?” (Siméa, 2013, p. 3). Hierbij gaat het ook om de docent, waaraan moet hij/zij zich aanpassen om de leerling optimaal te kunnen ondersteunen (Smolders & Brederveld, z.d.). Het ontwikkelen van extra didactische competenties, zoals het leren van NmG, kan noodzakelijk zijn (Smeets, Ledoux, Regtvoort, Felix, & Mol Lous, 2015).

Nederlands met Gebaren en de leerlingen op school X

“Eenvoudig gezegd is Nederlands met Gebaren een combinatie van de Nederlandse taal en de Nederlandse Gebarentaal” (Terpstra & Schermer, 2006, p. 10). Doordat beide talen een andere modaliteit, de manier waarop een taal wordt waargenomen en geproduceerd (Nijen Twilhaar, 2009), hebben is het mogelijk deze twee talen simultaan (tegelijkertijd) te gebruiken. Er is echter geen één op één relatie tussen deze talen, waardoor er 3 verschillende vormen te onderscheiden zijn. In de eerste vorm is de Nederlandse taal dominant. In de tweede vorm is de Nederlandse taal leidend, maar worden er ook grammaticale aspecten van de Nederlandse Gebarentaal terug gevonden. In de derde vorm is de Nederlandse gebarentaal dominant (Terpstra & Schermer, 2006). Welke vorm van NmG er gebruikt wordt is afhankelijk van het doel. Voor leerlingen van School X is de eerste vorm het meest geschikt. Deze keuze is gebaseerd op de auditieve toegang die de meeste leerlingen hebben en het doel om de communicatieve redzaamheid, middels gesproken Nederlands, te vergroten bij de **leerlingen**.

Kleuters⁴

Tussen de geboorte en groep 3 speelt het grootste gedeelte van de taalverwerking van kinderen zich af (Goorhuis-Brouwer, Taalontwikkeling en taalstimulering van baby's, peuters en kleuters, 2014), dit wordt ook wel de taalgevoelige periode genoemd (Goorhuis-Brouwer, 2010). De ontwikkeling van spraak, taal en leren zijn nauw verbonden met elkaar, het een kan haast niet zonder de ander (Eimers, Embrechts, & Bronkhorst, 2010). Zeker wanneer een kind naar school gaat, hierin wordt taal gebruikt als middel om kennis over te dragen (Eimers, Embrechts, & Bronkhorst, 2010). Het is dan ook van belang dat kinderen die moeite hebben met het verwerven van taal hier in hun gevoelige periode in ondersteund worden (Goorhuis-Brouwer, 2010). Soms is het simpel structureel bezig zijn met taal voldoende, maar voor de doelgroepen van school X, zoals hier onder beschreven zal worden, is er vaak een extra ondersteuningsbehoefte. Door NmG aan te bieden in de gevoelige periode kan deze taalontwikkeling een extra boost krijgen (Kouwenberg et. al., 2008).

⁴ Op advies van onderzoeksbegeleider heb ik theorie over het jonge kind toegevoegd.

Het inzetten van NmG maakt het gesproken Nederlands visueel en kan voor verschillende doelgroepen zinvol zijn. De doelgroepen van School X zullen hieronder besproken worden.

Slechthorende leerlingen

Slechthorende kinderen hebben niet de luxe van auditieve informatie, voor veel van hen bestaat het leren van een auditieve taal uit het bij elkaar zoeken van gebrekkig binnenkomende spraak en spraakafzien⁵ (Mollink, Hermans, & Knoors, 2008). Voor slechthorende leerlingen wordt door NmG de toegang tot het gesproken Nederlands vergroot (Bolier, 2008). Meer toegang tot een taal biedt meer mogelijkheden tot leren (van den Branden, 2010). Mollink et. al. (2008) hebben onderzocht dat met het gebruik van NmG leerlingen beter instaat zijn om woordenschat te onthouden. Daarnaast zorgt het inzetten van NmG als ondersteuningsmiddel, waarbij een kind zich niet alleen hoeft te richten op het mondbeeld van de docent of medeleerlingen, er ook voor dat een slechthorend kind minder vermoeid raakt (Van Halsema, Hermans, Ruiter, & Verhoef, 2013).

Leerlingen met TOS

Ook voor leerlingen met TOS, waarbij de taalontwikkeling niet normaal verloopt, kan NmG een meerwaarde zijn. Het wordt ingezet om het proces naar verbale communicatie te ondersteunen (Kouwenberg et. al., 2008). Zo helpt NmG bij het onthouden en/of produceren van nieuwe woorden (Bolier, 2008). Daarnaast nemen leerlingen de gebaren van de leerkracht over wanneer ze zich niet verbaal kunnen uitdrukken. Maar ook wanneer een kind onverstaanbaar spreekt, een kind erg onzeker is of om contact te maken met anderen, zet hij/zij gebaren in (Wijkamp, Gerritsen, Bonder, Haisma, & van der Schans, 2010). Hiermee komt de communicatie op gang. Uit onderzoek blijkt dat ondanks kinderen NmG aangeboden krijgen en gebruiken zals communicatiemiddel, alle kinderen met TOS het liefst verbaal blijven communiceren en dat gebaren een tijdelijk hulpmiddel zijn (Wijkamp, Gerritsen, Bonder, Haisma, & van der Schans, 2010).

Wiefferik, Dender, Wijs & Vermeij (2015) onderzochten dat ruim driekwart van de jonge kinderen met TOS baat heeft bij het gebruik van gebaren. Bij een vijfde van de onderzoeksgroep werd er geen verschil gevonden.

Leerlingen met ASS.

Naar de relatie tussen ASS en ondersteunde gebaren is tot op heden beperkt onderzoek gedaan, zowel in Nederland als internationaal. De onderzoeken die gedaan zijn gaan vaak over kinderen met ASS die niet tot spreken komen. Het inzetten van gebaren wordt dan gezien als een symboolsysteem dat een bijdrage zou kunnen leveren om de functionele communicatie opgang te brengen (Isarin & Verpoorten, 2009). De onderzoeken die gedaan zijn, zijn vaak vergelijkingen van de effectiviteit van twee verschillende soorten symboolsystemen, zoals gebarenondersteuning (manual sign) en picture exchange communication system (PECS). Vaak hebben deze kinderen ook andere beperkingen, zoals een laag IQ of een andere stoornis (Carbone, Sweeney-Kerwin, Attanasio, Kasper, 2010; Ticani, 2004; Goldstein, 2002; Mirenda, 2003). Een nadeel van de inzet van symboolsystemen is dat de geleerde symbolen vaak beperkt blijven tot een context en dus niet gegeneraliseerd worden ingezet (Isarin & Verpoorten, 2009).

Leerkrachten van School X ervaren het begrip van NmG bij kinderen met ASS verschillend. Voor sommige leerlingen is het een aanvulling, bij andere wordt er geen verschil gemerkt. Ook kan

⁵ In de volksmond wordt dit ook wel liplezen genoemd.

het inzetten van NmG averechts werken voor kinderen met ASS. Zij wenden hun gezicht af wanneer er gebaren worden gebruikt of geven aan dat er teveel prikkels binnen komen. Als gekeken wordt naar van der Sijde (2013) kan er dus bij deze leerlingen sprake zijn van een overgevoeligheid voor zintuigelijke prikkels. Doordat deze leerlingen deze prikkels niet kunnen filteren zal het inzetten van NmG voor deze leerlingen niet bevorderend zijn.

Uit de bovenstaande gegevens blijkt dat voor een groot deel van de populatie op School X NmG een positieve invloed kan hebben op de (taal)ontwikkeling. Een uitzondering zouden leerlingen met een overgevoeligheid voor visuele prikkels kunnen zijn. Hierop zou NmG een negatief effect kunnen hebben, dit zal altijd persoonsafhankelijk zijn. Om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoefte van de leerlingen, waarbij NmG bevorderend werkt, dienen de docenten gebaarvaardig te zijn. Siméa (2016a) zegt hierover: “Om NmG op een kwalitatief goed niveau te gebruiken worden medewerkers structureel gecoacht en getraind” (p.1).

Conclusie

NmG is een onderwijsbehoefte van de leerlingen in het cluster 2 onderwijs. Om aan deze onderwijsbehoefte tegemoet te komen dienen de docenten gebaarvaardig te zijn. Wat hebben zij nodig om een professionaliseringsslag te kunnen maken in hun NmG vaardigheden?

Middels deze conclusie komt de onderstaande onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen tot stand:

Onderzoeksvraag

Waarom dient NmG-training te voldoen, om de gebaarvaardigheid van de kleuterklasdocenten van School X te vergroten?

Deelvragen

De volgende deelvragen zullen helpen om bovenstaande onderzoeksvraag te beantwoorden.

1. Hoe is de gebarenvaardigheid van de docenten voorafgaand aan de NmG training?
2. Wat zijn de behoefte van de docenten en directie met betrekking tot de NmG training?
3. Wat zijn de ontwerpcriteria van NmG training?⁶
4. Hoe evalueren de docenten en de directie de NmG training om hun gebaarvaardigheid te vergroten?

⁶ Op advies van critical friends heb ik deze deelvraag zakelijker geformuleerd.

Hoofdstuk 3: Opzet van het onderzoek

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de methodologie van dit onderzoek besproken worden. Door het lezen van dit hoofdstuk wordt duidelijk hoe het onderzoek is opgezet en met welke onderzoeksmethodes wordt gewerkt.

3.3 Onderzoeksparadigma

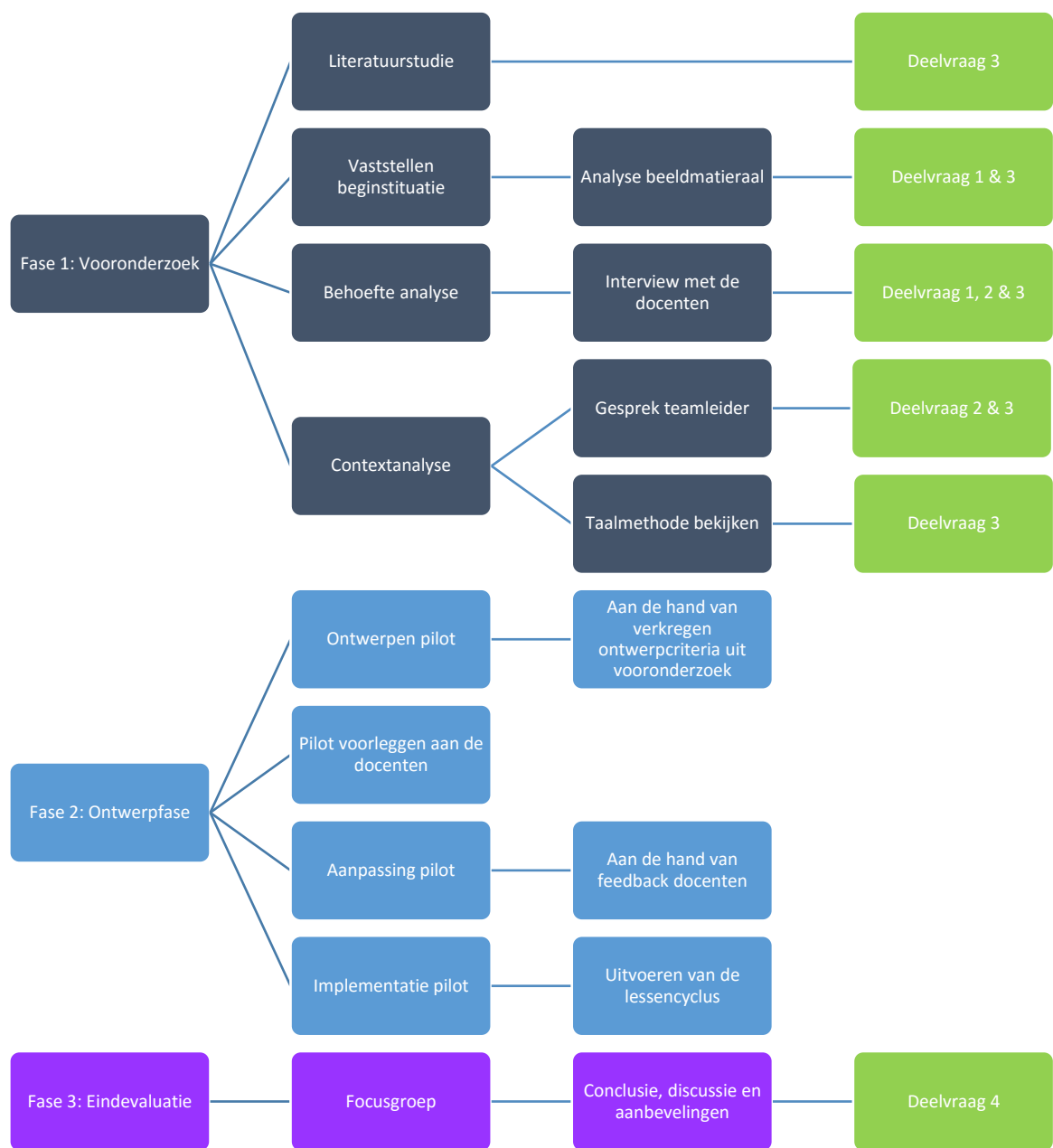
Dit onderzoek richt zich op een veranderingsproces, en is daarmee een kritisch-emancipatorisch onderzoek (Verhoeven, 2014). “De onderzoeker en de organisatie trekken samen op om een bepaalde verandering in te zetten, te evalueren en waar nodig bij te stellen” (Verhoeven, 2014, p. 37). Het is de wens om in dit onderzoek, middels een pilot versie, de gebaarvaardigheid van de docenten te vergroten.

3.4 Onderzoeksstrategie⁷

Er is een wens om het huidige niveau van gebaarvaardigheid van de kleuterklasdocenten te verhogen om zo beter tegemoet te komen aan de onderwijsbehoefte van de leerlingen op School X. Om dit veranderingsproces in gang te zetten zal gebruik worden gemaakt van ontwerponderzoek. Het trainingsontwerp van de training, later pilot genoemd, zal voortdurend geëvalueerd en bijgesteld worden (Verhoeven, 2014). Deze pilot zal vervolgens in de vorm van een actieonderzoek worden getest en geëvalueerd (de Lange, Schuman, & Montessori, 2012). Er is een gelijkwaardige en nauwe samenwerking met de onderzoeksgroep en er zal na elke les de mogelijkheid zijn om te evalueren en inbreng voor de volgende les aan te geven. Door de onderzoeksgroep te betrekken in het onderzoek wordt er een draagvlak gecreëerd. Dit is van belang omdat de geleerde vaardigheden een transfer hebben naar de klassensituatie (Verhoeven, 2014).

Het onderzoek heeft een cyclisch karakter, de resultaten van het onderzoek kunnen er namelijk voor zorgen dat er een nieuwe ronde van onderzoek nodig is (de Lange et. al., 2012). In dit onderzoek zal er echter maar een cyclus worden doorlopen. De conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek kunnen reden hebben tot een vervolg onderzoek. Hiervoor wordt gekozen om het onderzoek compact en haalbaar te houden. Ontwerponderzoek bestaat uit een drietal fases, namelijk: vooronderzoek, ontwerpfase en de evaluatiefase. (de Lange et. al., 2012). In figuur 1 wordt het onderzoeksplan weergegeven. Middels de groene vlakken wordt weergegeven op welke deelvraag er antwoord wordt gezocht.

⁷ Opzet onderzoek aangepast op advies van de onderzoeksbegeleider.

8

Figuur 1: Onderzoeksplan

3.5 Onderzoeksgroep

In het onderzoek worden de docenten van de kleuterklassen betrokken. Het betreft 3 kleuterklassen (groep 1 en 2), in tabel 1 is een overzicht van de populatie per klas beschreven.

Tabel 1: Populatie leerlingen van de kleuterklassen op school X

	Groep 1/2a	Groep 1/2b	Groep 2
Totaal aantal leerlingen	13	14	12
Slechthorend	1	0	0
TOS	11	13	8
ASS	1	1	3

⁸ Deelvragen toegevoegd op advies van critical friends

De docenten die, op maandag, lesgeven aan deze klassen vormen de onderzoeksgroep, dit zijn vier leerkrachten. Van de vier leerkrachten geven twee van de leerkrachten om de beurt op maandag les en zullen op hun werkdag aanwezig zijn bij de pilot training. Verder in het onderzoek zullen deze docenten de participanten genoemd worden.

Hoewel ik de stem van de leerling belangrijk vind, worden zij als onderzoeksgroep niet betrokken in het onderzoek. De leerlingen van de kleuterklassen hebben een te lage taalvaardigheid om in dit onderzoek betrokken te worden en een mening te geven over de gebaarvaardigheid van de leerkracht. Wel zullen de reacties van de leerlingen op de gebaren via de leerkrachten meegenomen worden in de evaluatie.

In dit onderzoek heeft de onderzoeker een dubbelrol. Naast de rol van onderzoeker is zij ook diegene die de lessen uit de pilot uitvoert. Doordat de mening van de onderzoeker in het beantwoorden van de onderzoeksvraag niet betrokken wordt, heeft deze dubbelrol geen effect op het onderzoek.⁹

3.6 Vooronderzoek

Middels het vooronderzoek zal er vanuit verschillende invalshoeken ontwerpcriteria worden verzameld om vervolgens een pilot van de lessencyclus te ontwerpen. Deze ontwerpcriteria zullen worden verzameld middels literatuurstudie, een behoefteanalyse onder de docenten en een contextanalyse. Hieronder zullen deze methode één voor één besproken worden.

3.6.1 Literatuurstudie

Om een goede pilot versie te kunnen ontwerpen, moet er eerst dieper in gegaan worden op wat gebaarvaardigheid eigenlijk inhoudt als er gekeken wordt naar kwalitatief goed NmG. Daarna kan de stap gemaakt worden naar waaraan de NmG-training moet voldoen om de gebaarvaardigheid te vergroten.

NmG-vaardigheid

Wat kwalitatief goed NmG is, is tot op heden nog niet wetenschappelijk onderzocht en deze vraag kan daarom niet beantwoord worden (Terpstra & Schermer, 2006). Siméa (2016a) zegt het volgende over de kwaliteit van het Nederlands en de gebaren wanneer NmG wordt toegepast: “Medewerkers zijn alert op de kwaliteit van het aanbod van het gesproken Nederlands” en “Medewerkers zijn alert op de kwaliteit van het gebarenaanbod” (p. 1). Terpstra & Schermer (2006) beschreven aandachtgebieden voor zowel het gesproken Nederlands als de gebaren wanneer een docent NmG gebruikt tijdens de les:

- Articulatie: Articulatie is een belangrijk aandachtspunt voor beide gebieden. Het is van belang dat de gebaren juist worden uitgevoerd, maar ook dat de Nederlandse woorden juist en duidelijk worden uitgesproken. Dit bevordert het begrip van de leerlingen.
- Tempo en vloeiendheid: Wanneer er onvoldoende gebaren gekend worden of deze slecht oproepbaar zijn kan dit invloed hebben op het tempo en vloeiendheid van zowel het gesproken Nederlands als de gebaren. Het taalaanbod kan dan een hortend en stotend verhaal tot gevolg hebben, wat het lastig maakt voor de leerlingen om de leerkracht te volgen.
- Dichtheid: Het aantal woorden dat per zin wordt ondersteund (dichtheid) en dus de hoeveelheid gebaren die wordt gebruikt is ook van belang. Is de keuze hierin

⁹ Rol onderzoeker toegevoegd op advies van de onderzoeksbegeleider.

afgestemd op de doelgroep of is dit afhankelijk van de gebarenschat van de leerkracht?

- Soort woorden: Ook de soort woorden die worden ondersteund zijn een aandachtspunt. Ondersteun je alleen zelfstandige naamwoorden, of ook werkwoorden, verbindingswoorden etc.? Maak je nog wel complexe zinnen met bijvoorbeeld een bijzin of vlucht je door onvoldoende kennis naar simpele zinnen? Gebruik je alleen woorden waarvoor je het gebaar kent of gebruik je ook wel eens synoniemen voor een woord? Zonder een taalrijk aanbod blijft het niveau van de leerlingen ook achter.
- Figuurlijk taalgebruik: Een dilemma om over na te denken is wat je doet met figuurlijk taalgebruik. Ondersteun je deze letterlijk met gebaren, ondersteun je de betekenis of laat je ze weg uit je communicatie?

NmG-training

Waar moeten NmG trainingen dan aan voldoen? Het Nederlandse Gebarencentrum heeft een drietal cursussen ontwikkeld om de basisvaardigheden van NmG onder de knie te krijgen. Deze cursussen zijn bedoeld voor medewerkers van cluster 2 scholen die werken met leerlingen tussen de 5 en 12 jaar (Nederlands Gebarencentrum, z.d.). De participanten die meedoen aan het onderzoek hebben minimaal een van deze cursussen gevolgd. Om de gebaarvaardigheid te onderhouden is geen materiaal beschikbaar. Als gekeken wordt naar de eerder genoemde aandachtspunten kunnen we de conclusie trekken dat de grootte van de gebarenschat een grote invloed heeft op het NmG niveau van de leerkracht. Het doel van de leerkrachten is om een rijke taalomgeving te creëren, ondersteund met gebaren, voor de leerlingen. *Net iets boven het niveau van de leerlingen gaan zitten*, wordt in het onderwijs vaak als stelregel gebruikt. Deze uitspraak is gebaseerd op de zone van naaste ontwikkeling, de zone tussen het niet kunnen en nog niet kunnen (Brouwers, 2010). Dit betekent dat het gebarenaanbod tijdens een training afgestemd moet worden op de woordenschat van de leerlingen.

Mulder, Timman & Verhallen (2009) hebben de woordenschat van kinderen in kaart gebracht. Hierbij hebben zij gekeken naar welke woorden kinderen op welke leeftijd beheersen. Deze woorden komen op de Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters (BAK). Op deze lijsten (gesplitst in groep 1 en groep 2) staan de woorden die alle kinderen, tenminste bij begin groep 3, moeten kennen, om zo een gelijke start te kunnen maken (Mulder et. al., 2009). De woorden op deze lijsten zijn uiterst zorgvuldig geselecteerd uit taalmethodes, bestaande woordenlijsten, woordenschat-tellingen, frequentielijsten en het boek 1001 woorden van Bacchini e.a. (2005) (Mulder et. al., 2009). Daarnaast zijn er ook nog voorbereidingswoorden gezocht bij deze woorden. Totaal bestaan de lijsten uit minimaal 2000 woorden, en 1000 uitbreidingswoorden (Mulder et. al., 2009). Als gevolg hierop ontwikkelde Kuiken & Droge (2010) de Woordenlijst Amsterdamse Kinderen (WAK), deze lijsten zijn volgens het zelfde principe samengesteld voor de groepen 3 tot en met 8.

Deze lijsten kunnen dus een basis vormen voor de NmG-trainingen om de gebarenschat van de participanten te vergroten. Door het gebruik van de lijsten zijn de gebaren, die in de training aangeboden worden, afgestemd op de beoogde woordenschat van de leerlingen wanneer zij naar groep 3 gaan. Het is hierbij van belang dat het aanbod hier niet bij moet blijven, en dat er in de context ook andere woorden aangeboden kunnen en moeten worden (Mulder et. al., 2009). Een belangrijke kanttekening die hierbij geplaatst moet worden is dat er niet voor elk woord uit het Nederlands een gebaar beschikbaar is. Er is namelijk geen één op één relatie tussen de gebaren en het Nederlands (Schermer & Koolhoof, 2009).

Daarnaast is het van belang de participanten een stem te geven in hun eigen leerproces. Over het algemeen hebben leerkrachten een hoge leerbereidheid als het gaat om persoonlijke professionele ontwikkeling (Diepstraten, Wassink, Stijnen, Martens, & Claessens, 2010). Diepstraten et. al. (2010) geven 4 aandachtspunten aan met betrekking tot succesvolle professionalisering:

- ‘Praktijk nabijheid’: leraren leren beter als het over onderwerpen gaat die dichtbij de praktijk staan;
- Autonomie en competentie: deze twee aspecten zijn belangrijk als het gaat om de professionalisering van de leerkrachtvaardigheden. Door de docent inspraak te geven op zijn of haar leerproces, zullen zij gemotiveerder en effectiever leren (Broos & Korte, 2007);
- Duurzaamheid: “Het is belangrijk dat professionalisering enige tijd duurt, dat er ook nog later ondersteuning ingeroepen kan worden en dat de professionalisering verankerd is in beleid en organisatie” (Diepstraten, Wassink, Stijnen, Martens, & Claessens, 2010, pp. 152-153);
- Sociale relaties: professionalisering kan alleen succesvol zijn als de docent gesteund wordt door de leidinggevende en collega’s.

Smeets, Ledoux, Regtvoort, Felix & Mol Lous (2015) voegt hier aan toe dat de scholing zowel gericht dient te zijn op zowel individuele als collegiale verbeteringen en verbeteringen van de organisatie. Deze aandachtspunten zijn van belang om mee te nemen in dit onderzoek. Dit wordt gedaan door de participanten en het management actief te betrekken tijdens de NmG training en het onderzoeksproces.

Activerende werkvormen zorgen voor een verhoogde leermotivatie (Melisse, 2014). Daarnaast is het een effectieve en interactieve manier om de geleerde leerstof te verwerken (Dirkse-Hulscher & Talen, 2010). In de verwerkingsopdracht van de module *omgaan met verschillen in de klassensituatie* (DIV1) wordt verder ingegaan op het effect van activerende werkvormen (zie bijlage 8).

3.6.2 Vaststellen beginsituatie

Om tijdens de pilot in te kunnen spelen op de behoefte van de participanten, is het van belang in kaart te brengen wat het startniveau is van de docent met betrekking tot gebaarvaardigheid. Dit zal op twee manieren vastgesteld worden. Door een analyse van beeldmateriaal door de onderzoeker en door middel van een interview. Op dit laatste wordt in de volgende paragraaf in gegaan.

De onderzoeker heeft video-opnames geanalyseerd van een taalles in de kleuterklassen om de gebaarvaardigheid van de participanten in beeld te brengen. De onderzoeker heeft gekeken naar de hoeveelheid gebaren die er gemaakt worden door de docenten en wat de kwaliteit van deze gebaren is. Het is een gestructureerde observatie, waarbij de theorie van Terpstra & Schermer (2006) over goed NmG is, gebruikt voor het ontwikkelen van het observatie formulier (bijlage 2) (de Lange et. al., 2012). Er is gekozen om te werken met beeldmateriaal¹⁰ om de invloed van de onderzoeker te beperken (de Lange et. al., 2012). Op School X wordt regelmatig gefilmd ten behoeve van intervisie en reflectie, de participanten zijn daarom gewend aan een camera en hebben relevant materiaal beschikbaar. Er zal toestemming gevraagd worden aan de participanten voor het gebruik van het beeldmateriaal. Met het beeldmateriaal zal vertrouwelijk om worden gegaan en de gegevens zullen anoniem verwerkt worden in dit verslag.

¹⁰ Het beeldmateriaal kan via de onderzoeker bij de betreffende docenten worden opgevraagd.

De opnames zullen twee keer bekeken worden. De eerste keer worden de gebaren opgeschreven. De tweede keer zullen de gebaren op zich bekeken worden en wordt de “juistheid” hiervan bepaald. In het observatieformulier worden de aspecten juist gebaar, articulatie, soort woord en vloeiendheid en tempo expliciet opgenomen. De dichtheid en het figuurlijk taalgebruik kan worden afgeleid aan de lijst met woorden die worden opgeschreven. Om de juistheid van de gebaren te bepalen, zullen de gebaren vergeleken worden met de gebaren in de online Van Dale NGT uitgebreid (Gebarencentrum, 2013)¹¹. Er is gekozen om geen gebruik te maken van een tweede observator, omdat de beelden persoonlijke en vertrouwelijke informatie van de participanten bevatten. Deze beelden zijn eigendom van de leraar/school en bevatten informatie over de specifieke taalmethode die de school gebruikt, deze mogen niet buiten school verspreid worden. Tevens is er binnen School X geen andere persoon aanwezig met voldoende kennis over NmG om dit te kunnen beoordelen.

3.6.3 Behoeft analyse

Zoals in de literatuurstudie al naar voren is gekomen, is het belangrijk om de participanten inspraak te geven op hun leerproces. Om een beeld te krijgen van de startsituatie en behoefte van de participanten uit de onderzoeksgroep, wordt er een intake-interview afgenomen. Dit interview heeft als doel inventariseren wat de expertise van de leerkrachten is op het gebied van gebarenondersteuning, wat hun kijk is op gebarenondersteuning, wanneer ze gebarenondersteuning (willen) gebruiken en waar de eventuele behoefte liggen ten opzichte van aanvullende scholing. Er is gekozen voor een individueel onderzoek om de participanten de ruimte te geven om hun eigen antwoorden te formuleren, zonder beïnvloed te worden door een groepsproces (Verhoeven, 2014). Deze behoeften zullen vervolgens gebundeld worden en samen ontwerpcriteria vormen voor de pilot.

Bij de voorbereiding zal erop gelet worden dat de vragen betrekking hebben op het onderzoek en hier niet van afgeweken wordt. Hiervoor zal contact zijn met critical friends en de onderzoeksbegeleider (de Lange et. al., 2012). Het interview heeft een gestructureerde vorm, wat inhoudt dat er vastgehouden wordt aan vooraf opgestelde vragen (zie bijlage 3) (Verhoeven, 2014). Er is daarnaast ruimte voor de interviewer om verdiepende vragen te stellen.

Belangrijke aandachtspunten bij het afnemen van het interview zijn: het creëren van een veilige en open sfeer, het duidelijk maken van het doel van het interview en de manier waarop er wordt omgegaan met de privacy van de docenten, dit wordt met hen voorafgaand aan het interview besproken (de Lange et. al., 2012). Ook zal er toestemming gevraagd worden voor het opnemen (audio-opname) van het interview. Het interview zal in het klaslokaal van de participant worden afgenomen, dit is een vertrouwelijke omgeving voor de participant (de Lange, Schuman, & Montessori, 2012).

Elk interview wordt individueel afgenomen en opgenomen¹². De resultaten worden uitgewerkt in een verslag. Dit verslag zal ter controle naar de participanten worden gestuurd alvorens dit wordt gebruikt voor het onderzoek (de Lange et. al., 2012). In dit onderzoek zullen alleen de relevante gegevens worden opgenomen om zo te voldoen aan de ethische kant van interviewen en om anonimiteit te garanderen. Aan het eind van het onderzoek zullen de resultaten met de deelnemende leerkrachten worden gedeeld.

¹¹ Dit is het online gestandaardiseerd gebarenwoordenboek, te vinden op www.gebarencentrum.nl. De inlogcodes die hiervoor nodig zijn, zijn op te vragen bij de onderzoeker.

¹² De audio opname kan bij de onderzoeker worden opgevraagd.

De onderzoeker is zich bewust van het interviewer effect (de Lange et. al., 2012). Omdat de onderzoeker vakdocent gebarentaal is, kan er door de geïnterviewde sociaal wenselijke antwoorden worden gegeven. Door het open opstellen tegenover de geïnterviewde en interesse te tonen in zijn/haar opvattingen wordt getracht dit effect te minimaliseren.

3.6.4 Contextanalyse

School X is een heterogene cluster 2 school met slechthorende leerlingen, leerlingen met TOS en leerlingen met ASS. School X heeft meerdere locaties. Het onderzoek wordt alleen uitgevoerd op de onderbouw-locatie, de docenten van de kleuterklassen die op maandag lesgeven vormen de onderzoeksgroep. De school werkt met een eigen taalmethode die een intensieve implementatieperiode heeft gekend. De NmG-training is in deze periode achterwege gelaten. Docenten geven al enige tijd aan dat zij graag zien dat er weer NmG-training wordt gegeven op school.

Om de balans tussen ambitie en haalbaarheid te behouden zal er een gesprek plaatsvinden met de teamleider. Zij heeft zicht op het personeel, het onderwijsbeleid en de schoolcultuur. Tevens zal er gekeken worden naar de taalmethode die School X hanteert en hoe de NmG-training hierbij kan aansluiten.

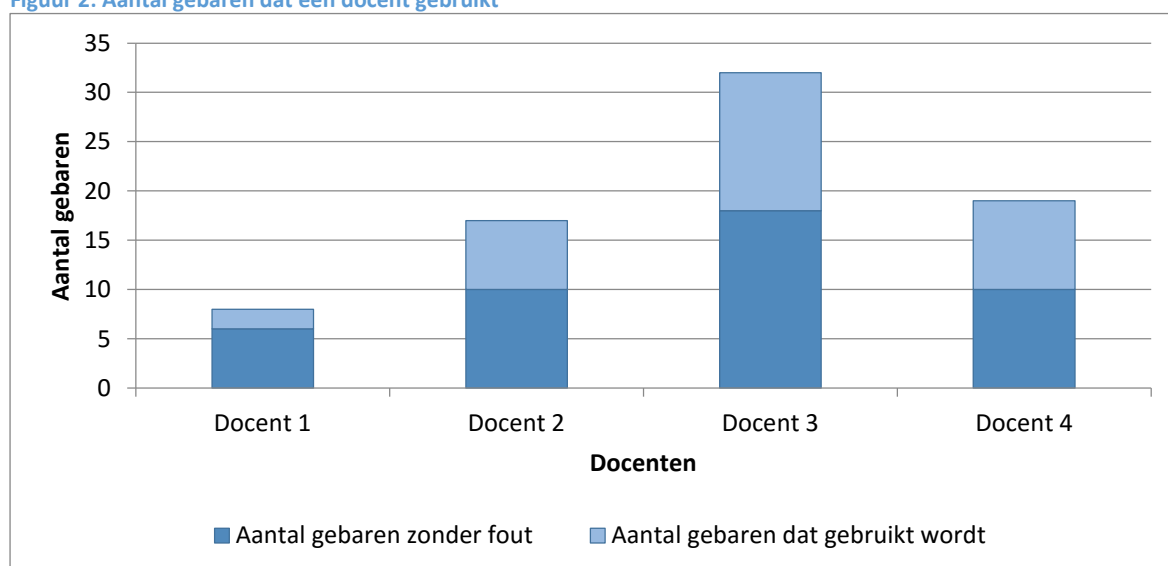
3.7 Data overzicht vooronderzoek

3.7.1 Analyse beeldmateriaal

Als eerste heeft de onderzoeker filmfragmenten van de participanten bekeken om zo een beter beeld te krijgen van de scholingsbehoefte van de participanten. Er is gekeken naar de gebaardichtheid, het soort fouten dat gemaakt wordt en naar de soort woorden die ondersteunt worden met gebaren.

Allereerst is er gekeken naar hoeveel gebaren de docenten gebruiken in de geobserveerde tijd. Daarna is er gekeken hoeveel van deze gebaren foutloos gemaakt zijn. In figuur 2 staan deze gegevens systematisch weergegeven. Er kan dus gesteld worden dat docent 3 de grootste gebaardichtheid heeft en docent 1 de minste.

Figuur 2: Aantal gebaren dat een docent gebruikt

Vervolgens is er gekeken naar welke fouten het meest gemaakt worden. Deze zijn te zien in tabel 3. Opvallend is dat naarmate er meer gebaren gemaakt worden, er ook meer fouten gemaakt

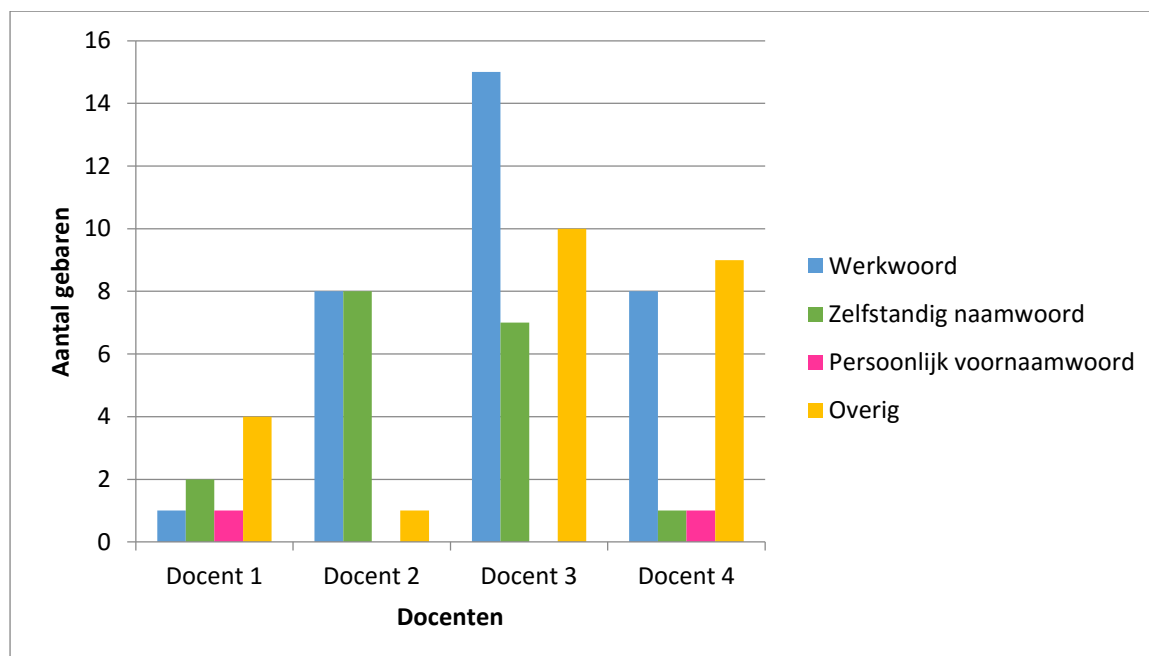
worden. De meeste fouten die gemaakt worden zijn fouten in de articulatie en in het selecteren van een gebaar. Alleen docent 3 en docent 4 maakten fouten in tempo en/of vloeiendheid.

Tabel 2: Fouten naar aanleiding van de analyse van filmfragmenten

	Foute gebaar selecteren	Articulatiefout	Tempo en/of vloeiendheid verstoort
Docent 1	0	2	0
Docent 2	6	1	0
Docent 3	4	13	5
Docent 4	4	8	1

Als laatste is er gekeken naar het soort woorden dat de docenten ondersteunen met gebaren. In figuur 3 is hier een overzicht van te zien. Opvallend is dat over het algemeen vooral werkwoorden ondersteunt worden.

Figuur 3: Soort woorden dat met een gebaar wordt ondersteunt

3.7.2 Intake interviews

In het interview wordt de beginsituatie van de participanten in kaart gebracht, daarnaast is er ruimte om de wensen van de participanten met betrekking tot de NmG-training te bespreken. In deze paragraaf zal een samenvatting van de uitkomsten besproken worden¹³.

Alle participanten in de onderzoeksgroep geven aan al eerder scholing te hebben ontvangen. Voor allen zijn dit NmG cursussen geweest. In tabel 5 zijn de resultaten opgenomen met betrekking tot het aantal cursussen dat de participanten hebben gevolgd. Alle participanten geven aan dat de laatste NmG cursus die zij hebben gevolgd minstens 5 jaar geleden is. Eén participant heeft 20 jaar geleden haar laatste NmG cursus gevolgd.

¹³ Complete uitwerking van de gegevens is bij de onderzoeker op te vragen.

Tabel 3: Aantal NmG cursussen dat de participanten hebben gevolgd

	1	2	3	4 of meer
Docent 1		x		
Docent 2		x		
Docent 3	x			
Docent 4				x

Op de vraag naar opfrismomenten, zoals deze op School X worden genoemd, geven drie van de vier participanten aan deel te hebben genomen aan deze momenten. Zij geven aan het fijn te vinden om de gebaren weer even te oefenen. Eén participant voegt hier aan toe dat ze vooral de gebaren die ze niet dagelijks gebruikt wil oefenen. De participant die niet mee heeft gedaan aan de opfrismomenten kan zich ook niet herinneren dat deze er waren, terwijl zij wel werkzaam was op de school. Wel werden er voor een teamvergadering vaak thema gerichte gebaren herhaald.

Alle participanten geven aan dat ze NmG inzetten tijdens hun lessen. Ze geven aan dat ze dit doen ter ondersteuning van het begrip bij de kinderen. Eén participant geeft aan dat ze merkt dat het kinderen helpt tot spreken te komen. Een andere participant vertelt dat ze het intuïtief meer inzet bij de ene leerling dan bij de andere leerlingen. Drie van de participanten geven aan NmG het meest te gebruiken in kringsituaties en instructies. Eén participant geeft aan dat ze merkt dat ze bij slechthorende kinderen meer gebruik maakt van NmG. Twee participanten zetten het in één op één situaties ook in, wanneer ze merken dat de kinderen het anders niet begrijpen. Alle docenten geven aan dat er geen situaties zijn waarin ze het nog extra in willen zetten, maar nu niet doen.

Wanneer de participanten reflecteren op het huidige niveau van de gebarenschat, op een schaal van een tot tien, geven zij zichzelf allemaal een voldoende. Op de vraag wat de participanten graag willen leren in een NmG-training komen de volgende aspecten naar voren:

- Gebaren op zinsniveau;
- Gevoelstaal;
- Thema/bordles gericht;
- Verrijking, geen herhaling.

3.7.3 Gesprek teamleider

In het gesprek met de teamleider zijn er verschillende onderwerpen aanbod gekomen, zoals het belang van de pilot, maar ook de praktische kanten zijn belicht. Hieronder zal een samenvatting gegeven worden van de gesprekken die met de teamleider zijn gevoerd.

De teamleider geeft aan dat er een behoefte aan NmG-training is onder het personeel. Dit is door de docenten genoemd als actiepoint voor het schooljaar 2015-2016 in een studiedag over het beleid van de school. Voor een cluster 2 school is NmG een specialisatie die tegemoet komt aan de onderwijsbehoefte van de leerlingen, de directie ziet dan ook het belang in van het trainen en onderhouden van deze vaardigheden.

De teamleider geeft aan dat de training moet aansluiten bij de behoefte van de docenten. Hierin kunnen bijvoorbeeld de bordlessen van de klassen een rol spelen. Gezien de werklust van de docenten dient ook gekeken te worden naar de duur van een les, het aantal lessen waaruit de pilot bestaat en de periode waarin deze gegeven gaat worden.

3.7.4. Huidige taalmethode

School X gebruikt een eigen taalmethode die gebaseerd is op de reflecterende moedertaal methode (RMM) van van Uden (Creemers & Rozendaal, z.d. (interne communicatie)). Deze methode combineren zij met interactief taalonderwijs dat aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen. Middels het maken van bordlessen als basis, verdiepen en verbreden zij de woordenschat en het taalbegrip van de leerlingen. Met elke bordles wordt 9 of 11 dagen gewerkt en vanuit het thema van deze bordles komen er subthema's aan bod. Door het aansluiten bij de zone van naaste ontwikkeling (Brouwers, 2010) vindt er verdieping en verbreding plaats bij deze subthema's. In de verwerkingsopdracht van de module *taalstimulering en ondersteunde communicatie* (LCBP2a) wordt dieper ingegaan op de manier waarop dit gedaan wordt. Tevens worden mijn ontwikkelingen op dit gebied in kaart gebracht (zie bijlage 9).

3.8 Data analyse vooronderzoek: Ontwerpcriteria

3.8.1 Ontwerpcriteria op basis van literatuurstudie

- Gebarenschat met aandacht voor articulatie, tempo en vloeiendheid, dichtheid en het soort woorden (Terpstra & Schermer, 2006). Hierbij wordt gebruik gemaakt van:
 - BAK-lijsten (Mulder et. al., 2009);
 - Context woorden.
- Succesvolle professionalisering (Diepstraten et. al., 2010)
Hierbij zijn aandachtspunten:
 - Praktijknabijheid;
 - Inspiraak;
 - Duurzaamheid;
 - Steun vanuit de directie;
- Gericht op individuele, collegiale en organisatorische verbeteringen (Smeets et. al., 2015).

3.8.2 Ontwerpcriteria op basis van beginsituatie

- Articulatie;
- Gebaren om dichtheid te verhogen

3.8.3 Ontwerpcriteria op basis van behoefteanalyse.

- Gebaren op zinsniveau;
- Gevoelstaal;
- Thema/bordlesgericht;
- Verrijking, geen herhaling.

3.8.4 Ontwerpcriteria op basis van contextanalyse

- Behoeft van de docenten;
- Duur van een les;
- Aantal lessen van de pilot;
- Periode waarin de lessen gegeven worden;
- Aansluiting bij de verschillende bordlessen, hierbij is verdieping en verbreding belangrijk.

3.9 Ontwerpfase

In deze fase zal op basis van het vooronderzoek en de verkregen ontwerpcriteria een pilot van de lessencyclus worden ontworpen. Deze zal vervolgens worden voorgelegd aan de docenten waarna de pilot zal worden aangepast en geïmplementeerd. Deze fases zullen hieronder één voor één besproken worden.

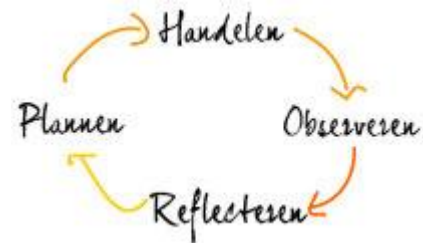
3.9.1 Ontwerpen pilot

Er is gekozen voor een lessencyclus van 6 lessen in de periode tussen de herfst- en kerstvakantie. In deze periode lopen de thema's van de bordlessen van de verschillende klassen veelal gelijk (herfst, sinterklaas, kerst), wat het aansluiten op de behoefte en de praktijk nabijheid van de participanten bevordert. Er wordt wekelijks op maandag één les gegeven waarmee de docenten in de komende week aan de slag kunnen. Aan het einde van elke les of per e-mail kunnen de participanten reflecteren op de les en hun behoeftes voor de volgende les aangeven. Hiermee wordt er een stem gegeven aan de participanten, wat hun leermotivatatie bevordert (Diepstraten, Wassink, Stijnen, Martens, & Claessens, 2010).

De lessen zullen 30 minuten duren om zo de werklast van de participanten te beperken en de opname van het aantal gebaren te bevorderen. De gebaren die tijdens de lessen aangeboden zullen worden, worden op verschillende manieren geselecteerd: wensen van de docenten, bordlessen en BAK-lijst. Tijdens de lessen zal er gebruik worden gemaakt van een PowerPoint met daarop beeldmateriaal (zoals een praatplaat, afhankelijk van het thema) om zo ook de context woorden te betrekken in de les. Zie bijlage 5 voor de lesbeschrijvingsformulieren per les.

3.9.2 Pilot voorleggen aan de docenten

De pilot versie van dit onderzoek zal in de vorm van een actieonderzoek uitgezet worden, tegelijk met de invoering van de lessen, zullen deze worden geëvalueerd (Verhoeven, 2014). Hierdoor wordt de cyclus (zie figuur 2) van actieonderzoek zes maal doorlopen.

Figuur 4: Cyclus actieonderzoek (Cornelissen, z.d.)

Aan het begin van de eerste les wordt een korte introductie gegeven op het onderzoek. Ook wordt er aangegeven dat de participanten mee mogen denken in het ontwerpproces en dat feedback en input welkom zijn. Aan het eind van elke les is er de mogelijkheid te reflecteren op de les en deze te voorzien van feedback. Het is ook mogelijk de feedback of input per mail door te geven. Dit zal elke les op een vast moment terug komen. Tevens wordt aan het begin van de les gevraagd of de participanten nog vragen en/of opmerkingen hebben over de voorgaande les(sen).

3.9.3 Aanpassingen pilot

De volgende aanpassingen zijn middels reflectie aan het eind van de les naar voren gekomen. Deze aanpassingen zijn in de volgende les ingevoerd en opnieuw geëvalueerd:

- Herhaling van gebaren van de vorige les
- Minder gebaren per les zodat de les binnen de tijd blijft

3.9.4 Evaluatie pilot

Focusgroep

De lessencyclus zal in zijn geheel geëvalueerd worden door middel van een focusgroep. “In een focusgroep interviewt de gespreksvoorzitter of moderator en discussiëren de deelnemers onder zijn of haar leiding” (Boeije, 2005). De onderzoeker zal in de focusgroep de rol van gespreksleider op zich nemen. De deelnemers van de focusgroep zijn de participanten van het onderzoek, een teamleider en andere medewerkers van de school die uit interesse zijn aangesloten bij de lessen. De onderzoeker is er zich van bewust dat niet alle deelnemers tot de onderzoeksgroep behoren en zal hier weloverwogen mee om gaan. De argumenten van de participanten zullen zwaarder wegen dan

die van de anderen, omdat zij deel uitmaken van de onderzoeksgroep. De keuze om de andere medewerkers wel te laten deelnemen aan de focusgroep is gemaakt, omdat zij wel heel betrokken hebben meegedaan met de lessen en daarmee ook met bruikbare antwoorden kunnen komen.

Van belang is dat de gespreksleider het gesprek goed voorbereidt (de Lange et. al., 2012). De inhoud van het gesprek wordt bepaald aan de hand van een vooraf opgestelde topiclijst (zie bijlage 4) (Boeije, 2005). Het doel van de gespreksleider is om alle onderwerpen aan bod te laten komen, dat de discussie gefocust blijft en dat alle deelnemers betrokken zijn bij het gesprek. In het gesprek staan de ervaringen van de participanten over de afgelopen 6 herhalingslessen centraal. Daarnaast is er ruimte voor het benoemen van tips en tops voor een eventueel vervolg van de herhalingslessen.

Er is gekozen voor een focusgroep om tot een dialoog te komen met alle deelnemers en tot een conclusie te komen waarin alle deelnemers zich kunnen vinden (de Lange et. al., 2012). Een valkuil van een focusgroep is dat de wat verlegen docent misschien zijn/haar mening niet durft te geven (Boeije, 2005). De onderzoeker zal zich hier bewust van zijn tijdens de focusgroep en iedereen aanmoedigen om zijn/haar mening te geven.

De focusgroep zal worden opgenomen (audio)¹⁴, hiervan zal de onderzoeker een verslag maken en ter goedkeuring naar de deelnemers sturen om zo openheid te creëren en de deelnemers de mogelijkheid te geven opmerkingen op de interpretatie van de onderzoeker te maken (de Lange et. al., 2012). Er is gekozen voor een audio-opname, omdat het een relatief kleine groep is en er geen grote discussie verwacht wordt waarbij houdingsaspecten van belang zijn. Mocht dit wel het geval zijn, dan zal de onderzoeker hier een aantekening van maken. Voorafgaand aan het gesprek zal worden gevraagd of iemand bezwaar tegen heeft tegen de audio-opname. Indien dit het geval is, zal er genotuleerd worden door de onderzoeker (de Lange et. al., 2012).

Andere aandachtspunten voor het focusgesprek zijn het creëren van een veilige en uitnodigende sfeer. Hoewel de onderzoeksgroep elkaar goed kent, zal de onderzoeker hier wel rekening mee houden. Daarnaast is het belangrijk het doel van het gesprek vooraf mede te delen. Ook zal de gespreksleider haar best doen de deelnemers te enthousiasmeren door zelf een open en enthousiaste houding aan te nemen.

Resultaten focusgroep

In deze focusgroep is er als groep gereflecteerd op de NmG-training. Hierbij heeft de onderzoeker de leiding genomen en gezorgd voor een evenredige beurtverdeling. Van de bijeenkomst is een verslag gemaakt, in dit hoofdstuk zullen een aantal aspecten uitgelicht worden welke belangrijk zijn voor het onderzoek¹⁵.

Bij de focusgroep zijn drie van de vier participanten uit de onderzoeksgroep aanwezig. Eén participant is niet aanwezig omdat dit niet haar werkdag is, wel krijgt deze participant de mogelijkheid om te reageren middels het verslag dat rondgestuurd wordt. Daarnaast is ook de teamleider aanwezig en een viertal docenten/ logopedisten die uit interesse zijn aangesloten bij de NmG-training. De totale groep wordt de deelnemers genoemd.

Alle deelnemers hebben de training als prettig ervaren. Ze vinden het fijn om actief met NmG bezig te zijn. Ze vinden het fijn om samen te oefenen. Ook helpen de lessen om de drempel te verlagen en het in hun eigen klassen toe te passen. Het de volgende dag kunnen toepassen in de praktijk wordt als meerwaarde beschouwd. De deelnemers vinden NmG een meerwaarde voor het

¹⁴ Audio opname kunnen bij de onderzoeker worden opgevraagd.

¹⁵ Voor de volledige notulen kan de lezer zich richten tot de onderzoeker.

cluster 2 onderwijs en geven aan het belangrijk te vinden dat er regelmaat komt in NmG-training en het gebruik in de lessen.

De meningen van de deelnemers zijn verdeeld als het gaat om het soort gebaren dat geselecteerd moet worden voor een NmG-training. De ene vindt het prettig om thema/bordles gericht te werken, de andere heeft meer behoefte aan overkoepelende gebaren. De inspraak van de deelnemers is hierin cruciaal, de docenten geven aan dat ze het prettig vonden dat hun suggesties mee werden genomen in de volgende les.

De deelnemers geven aan dat ze tijdens de lessen alerter zijn geworden op het gebruik van NmG. Hiermee wordt de frequentie van het gebruik bedoeld, maar ook op de vorm van de gebaren. Over het algemeen merken de deelnemers dat de kinderen positief reageren op het gebruik van gebaren. Ze merken dat wanneer zij zelf meer gebaren gaan gebruiken, de kinderen dit overnemen. Ze zien hierbij dat het frustratie bij de kinderen wegneemt, omdat ze zich toch kunnen uitdrukken middels gebaren.

De vorm van de lessen vonden de deelnemers prettig, vooral het gebruik van visuele ondersteuning, in de vorm van een PowerPoint met beeldmateriaal, werd als prettig ervaren. Ook vinden de docenten het fijn dat er ruimte is voor eigen inbreng en er een veilige sfeer in de groep was om samen te oefenen. De docenten geven aan dat er in de training meer feedback gegeven mag worden en dat er ook meer aandacht mag zijn voor de articulatie van de gebaren.

Wat betreft de lengte van de les, de frequentie van de lessen en de periode zijn de meningen verdeeld. Uiteindelijk kan iedereen zich vinden in het plan om twee keer per jaar een blok van 4 opeenvolgende lessen in te plannen. Hierbij is het van belang dat er rekening wordt gehouden met de activiteiten die op de planning staan en de dag waarop de lessen worden gegeven om zo ook collega's met andere werkdagen te betrekken.

3.9.5 Ontwerpen: aanpassen pilot tot ontwerpproduct

Naar aanleiding van de evaluatie middels de focusgroep wordt de pilot aangepast tot ontwerpproduct. Veranderingen die worden doorgevoerd zijn:

- Balans tussen thema gerichte gebaren en overkoepelende gebaren om zo aan de verdeelde behoefte tegemoet te komen;
- Meer aandacht voor feedback;
- Meer aandacht voor de articulatie van een gebaar;
- Frequentie van de cursus wordt aangepast naar een blok van 4 lessen, 2 keer per jaar.

Hoofdstuk 4: Kwaliteit van het onderzoek

4.1 Triangulatie

Met triangulatie wordt bedoeld het meten van gegevens vanuit verschillende kanten (Verhoeven, 2014). Hiermee wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot. Triangulatie kan betrekking hebben op verschillende typen informanten, maar ook op verschillende soorten informatiebronnen (Harinck, 2007). In dit onderzoek wordt hier aan gewerkt door middel van verschillende soorten informatiebronnen zoals: theoretische onderbouwing, observaties, interviews en een focusgroep.

4.2 Validiteit

Validiteit geeft geldigheid en zuiverheid van een onderzoek aan, dit word ook wel het waarheidsgehalte genoemd (Verhoeven, 2014). Door na te denken over de validiteit binnen een onderzoek, zorg je ervoor dat je meet wat je wilt meten (Verhoeven, 2014). Binnen dit onderzoek is er sprake van een samenwerking tussen critical friends van de opleiding en de onderzoeksbegeleider. Door elkaar kritische vragen te stellen met betrekking tot de onderzoeksmethodes wordt er gewerkt aan dialogische validiteit (van der Donk & van Lanen, 2012). Daarnaast is er gedurende het onderzoek een constante terugkoppeling met de onderzoeksgroep om eventuele interpretatie uit het interview of de focusgroep te halen, hiermee wordt er gewerkt aan democratische validiteit (van der Donk & van Lanen, 2012).

4.3 Betrouwbaarheid

Wanneer we spreken over betrouwbaarheid dient het onderzoek nauwkeurig te worden vastgelegd om zo herhaalbaarheid mogelijk te maken en te komen tot dezelfde resultaten (Verhoeven, 2014). Een nauwkeurige rapportage en verantwoording dragen bij aan een betrouwbaar onderzoek. Daarnaast wordt het onderzoek ook betrouwbaarder als men werkt aan triangulatie en validiteit. In dit onderzoek wordt er bijvoorbeeld gewerkt met een vooraf opgesteld en gecontroleerd observatieformulier. Door dit nauwkeurig in te vullen wordt herhaalbaarheid mogelijk gemaakt.

4.4 Ethiek

Ethiek is een belangrijk aspect van praktijkgericht onderzoek. “Ethiek is een manier van kijken naar de werkelijkheid die uitgaat van de vraag wat mensen redelijkerwijs behoren te doen met het oog op het hoogste goed (Geurts, 2010, p. 2)”. Aan de ethiek bij dit onderzoek wordt gewerkt door middel van transparantie over het onderwerp, het doel en het verloop van het onderzoek naar de participanten en de organisatie. Daarnaast worden vertrouwelijkheid en anonimiteit gegarandeerd, de onderzoeker zal zorgvuldig omgaan met de gegevens. Aan het eind van het onderzoek zal er een presentatie gehouden worden aan het team om zo de onderzoeksgegevens te delen.

Hoofdstuk 5: Conclusie, discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk staat de conclusie op basis van de resultaten centraal. Doormiddel van het beantwoorden van de deelvragen wordt er een antwoord gevormd op de hoofdvraag. Daarnaast zullen in de paragraaf discussie, de sterke en zwakke punten van de aanpak worden belicht. Vervolgens zullen er in de volgende paragraaf aanbevelingen voor vervolg onderzoek gedaan worden.

Conclusie¹⁶

In het vooronderzoek is al antwoord gegeven op deelvragen 1, 2 en 3, deze resultaten hebben geleid tot het vormen van de pilot zoals beschreven in hoofdstuk 3.6. Deze pilot is vervolgens uitgezet en geëvalueerd. Deze evaluatie, middels een focusgroep, vormt het antwoord op deelvraag 4: Hoe beoordelen de docenten de NmG-training om hun gebaarvaardigheid te vergroten?

De docenten zijn door de pilot alerter geworden op het gebruik van NmG. Zij zijn bewuster gaan nadenken over het inzetten van NmG, waardoor er een bewuste afweging gemaakt kan worden bij welk kind of in welke situatie er ondersteunde communicatie in de vorm van NmG nodig is. Ook zijn ze bewuster geworden van de articulatie van gebaren, ze kijken nauwkeuriger naar de opbouw van een gebaar alvorens zij deze toepassen. Hiermee geven zij indirect aan dat hun gebaarvaardigheid is ontwikkeld. De deelnemers vinden het fijn dat de cursus een hoge toepasbaarheid heeft voor de directe praktijk. Daarbij komt dat de deelnemers de veilige sfeer en de ruimte voor inbreng waarderen. Er kan hier gesproken worden over een individuele, collegiale en organisatorische verbetering (Smeets et. al., 2010)

Daarnaast vinden de docenten dat NmG een belangrijke manier van ondersteunde communicatie is, welke uniek is voor het cluster 2 onderwijs. Zij vinden het belangrijk dat in de training meer duurzaamheid komt, zodat de vaardigheden bijgehouden kunnen worden. Dit geldt niet alleen voor de onderzoeksgroep, maar ook voor overige docenten van de locatie. Dit blijkt uit het aansluiten van steeds meer docenten, logopedisten, assistenten en vakdocenten gedurende de lessen. Hiermee bevestigen zij dat duurzaamheid een belangrijk aspect is van professionalisering zoals Diepstraten et. al. (2010) al besproken hebben.

Ook zien de docenten dat wanneer zij zelf meer NmG gebruiken, dit een positief effect heeft voor het begrip en de zelfredzaamheid van de kinderen (Bolier, 2008; Leicester, 2015; van Halsema et. al., 2013; Kouwenberg et. al., 2008; Wijkamp et. al., 2010; Wiefferink et. al., 2015)

Deze antwoorden zijn de basis voor het antwoord op de onderzoeksvraag: “Waaraan dient NmG-training te voldoen, om de gebaarvaardigheid van de docenten te vergroten, zodat er tegemoet wordt gekomen aan de onderwijsbehoefte van de leerlingen van school X?”.

Zoals is geconcludeerd uit het onderzoek is de leermotivatatie een belangrijke voorwaarde om een training te laten slagen. Door rekening te houden met de 4 aandachtspunten van Diepstraten et. al. (2010) wordt er bij de docenten motivatie om te leren opgeroepen. De *praktijknabijheid* en de *inspraak van de docenten* zijn hiertoe de sleutel. Daarnaast geven de docenten ook aan dat *duurzaamheid* van de training erg belangrijk is voor hen, wat tevens ook aansluit bij deze aandachtspunten. *Steun vanuit de directie* werd in dit onderzoek zichtbaar door het bieden van de mogelijkheid tot het ontwikkelen van deze training. Hierdoor voelden de docenten zich gesteund en werd er antwoord gegeven op de vraag naar meer NmG scholing. Door het inzetten van deze 4

¹⁶ Theoretische koppeling toegevoegd op advies van onderzoeksbegeleider

aandachtspunten (Diepstraten et. al., 2010) en deze te koppelen aan NmG-training kan worden geconcludeerd dat de training een positieve invloed heeft gehad op de individuele gebaarvaardigheid van de participanten. Doordat de participanten in een groep hebben geleerd is er niet alleen sprake van een individuele verbetering van vaardigheden, maar ook van collegiale en organisatorische verbeteringen (Smeets et. al. 2015). Deze organisatorische verbetering wordt ook zichtbaar in de steun die er gegeven wordt door de directie en de bereidheid van meerdere medewerkers om hun NmG-vaardigheden te verbeteren terwijl zij niet tot de onderzoeksgroep behoorden.

Discussie

Het antwoord op de onderzoeksvraag is in dit onderzoek gebaseerd op de literatuur en op de onderwijspraktijk van School X. Hoewel deze gegevens relevant zijn geweest voor het ontwerpen van de pilot, had er ook van goede voorbeelden gebruik gemaakt kunnen worden (van den Berg & Kouwenhoven, 2008). Er had bijvoorbeeld gekeken kunnen worden naar de manieren waarop NmG-training vorm gegeven wordt op andere cluster 2 scholen. Door het uitwisselen van gegevens met andere scholen had de training nog beter kunnen aansluiten bij de onderwijspraktijk (de Lange et. al., 2012). Daarnaast zou dit de reikwijdte van de conclusie kunnen bevorderen.

Een ander punt van discussie is de aanwezigheid van de participanten tijdens de pilot. Twee van de participanten konden niet elke les aanwezig zijn omdat dit tijdens niet hun werkdag was. Daarnaast is het een enkele keer voorgevallen dat er een andere participant niet aanwezig kon zijn omdat er een groepsbespreking gepland stond. De resultaten die de participanten hebben bereikt kunnen dus van elkaar verschillen omdat de aanwezigheid onder de participanten wisselend was.

Aanbevelingen

Aanbevelingen voor school X

De onderzoeksresultaten van dit onderzoek geven hoopvolle verwachting voor de toekomst. Er wordt aan de school aanbevolen om verder te gaan met het geven van NmG-trainingen. Volgens Diepstraten et. al. (2010) draagt duurzaamheid in de professionalisering bij aan een succesvol resultaat. Tevens kan de school dan voldoen aan de criteria die Siméa heeft opgesteld voor het gebruik van NmG op cluster 2 scholen (Siméa, 2016a; Siméa 2016b). Daarnaast wordt er tegemoet gekomen aan de onderwijsbehoefte van de leerlingen van School X (Bolier, 2008; van Halsema et. al., 2013; Kouwenberg et. al., 2008; Wijkamp et. al., 2010; Isarin & Verpoorten, 2008) en aan de scholingsbehoefte van de docenten van School X zoals vastgesteld in de context- en behoefteanalyse.

Aanbevelingen voor verder onderzoek

Voor verder onderzoek wordt er aangeraden een samenwerking aan te gaan met andere scholen, door te kijken naar goede voorbeelden (van den Berg & Kouwenhoven, 2008). Hiermee kunnen krachten gebundeld worden om zo een training neer te kunnen zetten die aansluit bij de behoefte van cluster 2 scholen in zijn geheel.

Zoals Terpstra & Schermer (2006) aangaven is er geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de kwaliteitseisen van NmG. Om de kwaliteitseisen van Siméa (2016a; 2016b) te versterken wordt er aangeraden om een wetenschappelijk onderzoek uit te voeren naar wat goed NmG is. Door het specifiek in kaart brengen van deze eisen kan de training hier beter bij aansluiten en vormt het een wetenschappelijke basis voor de training.

Literatuurlijst

- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Bolier, W. (2008). *Communicatie in Nederlands met Gebaren in het speciaal onderwijs aan dove, slechthorende en ESM-kinderen*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Bosch, W., & Boomsma, C. (2014). *Onderwijs aan het jonge kind... een vak apart*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Broos, F., & Korte, E. (2007). *Ruimte voor de leraar*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Brouwers, H. (2010). *Kiezen voor het jonge kind*. Bussum: Coutinho.
- Burger, E., van de Wetering, M., & van Weerdenburg, M. (2012). *Kinderen met specifieke taalstoornissen. (Be)handelden en begeleiden in zorg en onderwijs*. Leuven, België: Acco.
- Carbone, V., Sweeney-Kerwin, E., Attanasio, V., & Kasper, T. (2010). Increasing the vocal responses of children with autism and developmental disabilities using manual sign mand training and prompt delay. *Journal of applied behavior analysis*, 43(4), 705-709.
- Claasen, W., de Bruïne, E., Schuman, H., Siemons, H., & van Velthooven, B. (2009). *Inclusief bekwaam: Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Clijsen, A. (z.d.). *Benoemen van onderwijsbehoeften van leerlingen*. Opgeroepen op 27 mei, 2016, van Wij-leren: <http://wij-leren.nl/zorgroute-vo-4-3.php>
- de Lange, R., Schuman, H., & Montessori, N. M. (2012). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Diepstraten, I., Wassink, H., Stijnen, S., Martens, R., & Claessens, J. (2010). *Professionalisering van leraren op de werkplek*. Heerlen: Open Universiteit: Jaarboek Ruud de Moor Centrum.
- Dirkse-Hulscher, S., & Talen, A. (2010). *Het grote werkvormenboek*. Amersfoort: Drukkerij Wilco.
- Eimers, T., Embrechts, M., & Bronkhorst, B. (2010). *Spraak, taal en leren*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Gebarencentrum, N. (2013). *Van Dale NGT uitgebereid*. Opgehaald van Nederlands Gebarencentrum: <https://www.gebarencentrum.nl/gebaren/van-dale-ngt-uitgebreid/>
- Geurts, T. (2010). *De ethische professionaliteit van de leraar. Een terreinverkenning*. Opgeroepen op 29 maart, 2016, van <http://www.thomgeurts.nl/de-ethische-professionaliteit-van-de-leraar/>
- Goldstein, H. (2002). Communication Intervention for Children with Autism: A Review of Treatment Efficacy. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 32(5), 373-396.
- Goorhuis-Brouwer, S. (2010). Spraak- en taalontwikkelingsstoornissen. In E. & Eimers, *Spraak, taal & leren* (pp. 42-61). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Goorhuis-Brouwer, S. (2014). *Taalontwikkeling en taalstimulering van baby's, peuters en kleuters*. Amsterdam: SWP.
- Harinck, F. (2007). *Basisprincipes van praktijk onderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Inspectie van het Onderwijs. (2009). *De kwaliteit van het onderwijs in Cluster 2*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

- Isarin, J., & Verpoorten, R. (2009). *Bewogen communicatie: Autisme en doofheid*. Leuven / Den Haag: Acco.
- Kouwenberg, M., Slofstra-Bremer, C., & van Weerdenburg, M. (2008). Gestures en gebaren bij specifieke taaontwikkelingsstoornissen: een overzicht van de literatuur. *Stem-, Spraak- en Taalpathologie*, vol. 16(no. 2), 69-87.
- Kuiken, F., & Droge, S. (2010, mei). *Woordenlijst Amsterdamse Kinderen*. Opgeroepen op 6 november, 2015, van Digiwak: <http://digiwak.nl/wak/>
- Leicester, E. (2015, 12 augustus). *Korte video: Slechthorend? Gebruik NmG, Nederlands met Gebaren*. Opgeroepen op 16 februari, 2016, van Hoormij: <http://www.stichtinghoormij.nl/items/nl-nl/nieuws/voor-iedereen/korte-video-slechthorend-gebruik-nmg-nederlands-met-gebaren#>
- Melisse, R. (2014). Activerende didactiek: meerwaarde voor leerling en leraar. *Sardes Speciale Editie*(14), 18-20.
- Mirenda, P. (2003). Towards functional argumentative and alternative communication for students with autism: Manual signs, Graphic Symbols, and Voicw output communication aids. *Language, speech and hearing services in school*, 34, 203-216.
- Mollink, H., Hermans, D., & Knoors, H. (2008). Vocabulary Training of Spoken Words in Hard-of-Hearing Children. *Deafness and Education International*, 2(10), 80-92.
- Mulder, F., Timman, Y., & Verhallen, S. (2009, Januari). *Handreiking bij de Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters (BAK)*. Opgeroepen op november 6, 2015, van Onderwijsconsument: <http://www.onderwijsconsument.nl/wordpress/wp-content/uploads/handreiking.pdf>
- Nederlands Gebarent centrum. (z.d.). *Winkel*. Opgeroepen op 29 maart, 2016, van Nederlands Gebarent centrum: <https://www.gebarentcentrum.nl/winkel/cursusmaterialen-voor-docenten/nmg-onderwijs-module-1/>
- Nijen Twilhaar, J. (2009). *Lexicon van de gebarentaalwetenschap*. Deventer: Van Tricht uitgeverij.
- Passend Onderwijs. (z.d.). *(Voortgezet) Speciaal Onderwijs*. Opgeroepen op 2 februari, 2016, van Passend Onderwijs: <https://www.passendonderwijs.nl/over-passend-onderwijs/speciaal-onderwijs/>
- Schermer, T., & Koolhoof, C. (2009). Inleiding: De Nederlandse Gebarentaal. In C. Fortgens, R. Harder, & E. de Nobel, *Van Dale Basiswoordenboek NGT* (pp. 16-24). Utrecht: van Dale.
- School X. (2015). *Schoolgids SO*. Eindhoven.
- Siméa. (2013). *Handreiking Toeleiding naar onderwijsarrangementen*. Opgeroepen op 27 mei, 2016, van Siméa: <http://www.simea.nl/dossiers/passend-onderwijs/onderwijsarrangementen/handreiking-toeleiding-onderwijsarrangementen-mei-2013.pdf>
- Siméa. (2016a). *Doof en slechthorend intensief onderwijsarrangement tot 12 jaar*. Utrecht: Siméa.
- Siméa. (2016b). *TOS (ESM) intensief onderwijsarrangement tot 9 jaar*. Utrecht: Siméa.
- Smeets, E., Ledoux, G., Regtvoort, A., Felix, C., & Mol Lous, A. (2015). *Passende competenties voor passend onderwijs*. Nijmegen: ITS.

- Smolders, M., & Brederveld, A. (z.d.). *Indicatiestelling cluster 2; wat verandert er in het kader van passend onderwijs?* Opgehaald van Alle taal centraal:
http://www.alletaalcentraal.nl/mijnsysteem/symposium/handouts_2014/Indicatiestelling%20cluster%202;%20Wat%20verandert%20er%20in%20het%20kader%20van%20Passend%20Onderwijs.%20Anja%20Brederveld.pdf
- Terpstra, A., & Schermer, T. (2006, Februari). Wat is NmG en waarom gebruik je het? Is er een norm voor 'goed' NmG gebruik? *Van Horen Zeggen*, 10-17.
- Tincani, M. (2004). Comparing the Picture Exchange Communication System and Sign Language Training for Children with Autism. *Focus on autism and other developmental disabilities*, 19(3), 152-163.
- van den Berg, E., & Kouwenhoven, W. (2008). Ontwerponderzoek in vogelvlucht. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 29(4), 20-26.
- van den Branden, K. (2010). *Handboek taalbeleid basisonderwijs*. Den Haag: Acco Leuven.
- van der Donk, C., & van Lanen, B. (2012). *Praktijk onderzoek in de school*. Bussum: Coutinho.
- Van Halsema, R., Hermans, M., Ruiter, K., & Verhoef, S. (2013). *Een slechthorend kind in de klas*. IJsselmuiden: Het Praathuis.
- van Weerdenburg, M., Bonder, F., & Slofstra-Bremer, C. (2009). *Veelzeggend. Speciaal onderwijs aan kinderen met ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden*. Leuven (België): Acco.
- Veldman-Das, M. (2003). Nederlands met Gebaren. *Logopedie Foniatrie*(nummer 4), 114-119.
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek? Praktijk boek voor methoden en technieken*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Wiefferink, K., Diender, M., Wijs, M., & Vermeij, B. (2015). Het gebruik van gebaren bij jonge kinderen met TOS. *Van horen zeggen*, 56(4), 15-19.
- Wijkamp, I., Gerritsen, B., Bonder, F., Haisma, H., & van der Schans, C. (2010). Sign-supported Dutch in children with severe speech and language impairments: A multiple case study. *Child Language Teaching and Therapy*, 26(3), 273-286.

Bijlagen

Deze bijlage is geanonimiseerd.

Wie zijn wij?

School X is een school voor slechthorende leerlingen, leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) en leerlingen met een stoornis in het autisme spectrum die specifiek leidt tot een communicatieve beperking. De primaire hulpvraag van alle kinderen die School X bezoeken ligt in de behoefte om beter te leren communiceren met anderen. De behoefte om voldoende mondig te worden zodat kinderen kunnen en durven zeggen wat ze willen zeggen. School X is een school waar het onderwijs aansluit bij de mogelijkheden van de leerlingen, waar medewerkers op zoek gaan naar het hoogst haalbare door vooral aandacht te hebben voor de sterke kanten van de leerling. Op de hoofd locatie in plaats zijn Speciaal Onderwijs (SO) en Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) gevestigd. Daarnaast heeft het SO een dependance in plaats en een nevenvestiging in plaats. Medewerkers van School X externe dienstverlening hebben de expertise om ondersteuning te bieden aan reguliere scholen, voor de kinderen met een auditieve en/of communicatieve beperking. Naast allerlei scholen in provincie werkt school X nauw samen met onder andere Koninklijke Kentalis en Adelante.

De opdracht van de school

School X SO is 'speciaal in taal'. Een taalschool waar een respectvolle communicatie de basis is voor leren en ontwikkeling bij kinderen en personeelsleden. De school realiseert een speciale vorm van onderwijs die nauw aansluit bij de hulpvragen en onderwijsbehoeften van kinderen met een auditieve en/of communicatieve beperking. School X SO heeft veel geïnvesteerd in deze taalmethodiek die gebaseerd is op wetenschappelijke verworvenheden en op de allernieuwste inzichten. Een taal methodiek die naadloos aansluit bij de adviezen die onze belangenorganisatie Simea aanreikt over goed taalonderwijs in cluster 2. Het leren uitvoeren van deze methodiek in de vorm van de taalcyclus vraagt van personeel veel inzet en veel scholingstijd. Alle medewerkers zijn gericht op het leren van kennis en vaardigheden aan kinderen. Hiermee kunnen kinderen zich in communicatie met anderen zo optimaal mogelijk ontwikkelen. Zo kunnen kinderen groeien tot zelfredzame mensen die zich gewaardeerd en geaccepteerd weten als volwaardige burger. Medewerkers handelen vanuit: professionaliteit en respect, voorspelbaarheid en structuur, doelgerichtheid en betekenisgeving.

Het onderwijsprogramma

School X SO heeft een uniek concept voor taalonderwijs ontwikkeld: Interactief Wereldoriënterend Taalonderwijs in Samenhang (IWOTS). Hierin zitten de volgende componenten:

Taal leren in interactie

Een optimale spraak- taal- en communicatie ontwikkeling ontstaat in gesprekken over onderwerpen uit de directe leefwereld tussen leerkracht/logopedist en kinderen en tussen kinderen onderling. Vanuit een wederzijdse betrokkenheid met de volwassenen krijgen kinderen op school de ruimte om op eigen initiatief deel te nemen aan gesprekken. In de taalrijke leeromgeving die zo ontstaat, leren kinderen taal dicht bij hun eigen belevingswereld.

Betekenisvol leren in samenhang

Taal leren, is een actief proces. Door kinderen een rol te geven in hun eigen taalleerproces, stimuleren we hun actieve betrokkenheid. Het taalonderwijs kenmerkt zich door betekenisvolle leertaken die hun oorsprong vinden in de gesprekken over ervaringen, interesses en belevingen van

de kinderen. Met de teksten die door deze gesprekken ontstaan, verbinden we alle aspecten van mondelinge en schriftelijke taal met elkaar in de taalcyclus. Daarnaast vormen de gesprekken en de teksten de basis voor wereldoriënterend onderwijs, uitgaande van thema's. Zo bereiken we een goede samenhang tussen de verschillende leergebieden.

Reflectie

Kinderen leren samen met een leerkracht/logopedist, de structuur in taal en taalgedrag te ontdekken. Volgens een stappenplan ontwikkelen ze op die manier strategieën om met de geleerde taal, het eigen taalgedrag beter te leren plannen, sturen en controleren.

De taalcyclus

Leerkracht en logopedist volgen de werkwijzer van de taalcyclus. Een geheel van taalactiviteiten in een vaste volgorde aangeboden. De taal uit het gesprek met de kinderen is de basis om te werken aan alle onderdelen van taalonderwijs: woordenschat, lezen, spelling, zinsbouw en schrijven. Voor elk kind wordt een speciaal handelingsplan opgesteld met doelen om communicatieve vaardigheden aan te leren. Leerkracht en logopedist werken op deze manier heel nadrukkelijk aan het leren communiceren en aan het begrijpen van communicatie.

De inrichting van het onderwijs

De specifieke onderwijsbehoeften van (groepen) kinderen vragen om een aangepaste inrichting van het onderwijs. De school ziet het werken met intensieve en zeer intensieve onderwijsarrangementen als een goede mogelijkheid om kinderen op passend niveau onderwijs te bieden. Het onderwijs op School X SO is in de verschillende groepen zodanig georganiseerd, dat kinderen op basis van hun onderwijsbehoefte en leervoorkeur kunnen leren en zich kunnen ontwikkelen op het gebied van communicatie, denken en handelen. De school zoekt daarbij steeds naar de best passende leeromgeving. Leerlingen worden op basis van het ontwikkelingsperspectief gekoppeld aan een leerroute met passende einddoelen. Binnen alle leerroutes is er eenheid in taalaanpak (IWOTS).

Passend onderwijs

De wet passend onderwijs is ontstaan om een aantal problemen het hoofd te bieden:

- we willen, dat leerlingen met een behoefte aan speciaal onderwijs zo vroeg mogelijk en zo snel mogelijk passend onderwijs ontvangen, zo dicht mogelijk bij huis.
- dat betekent dat een kind in een school voor passend onderwijs geplaatst wordt of op een reguliere school kan blijven en daar ondersteuning krijgt.

In de folder Passend Onderwijs leest u hoe de aanmelding voor een arrangement cluster 2 verloopt. Tevens leest u daarin welke arrangementen door cluster 2 kunnen worden toegewezen. En hoe gespecialiseerde medewerkers van School X de ondersteuning bieden aan kinderen in het regulier onderwijs met een cluster 2 arrangement. Deze folder is te vinden op de website van School X.

Bijlage 2: Observatieformulier

Observatieformulier

Naam Observator:	Bladzijde/van:	Aantal gebaren totaal:
		Aantal gebaren zonder fout:
Nummer Docent:		Aantal werkwoorden :
		Aantal zelfstandig naamwoorden :
		Aantal persoonlijk voornaamwoorden :
		Aantal overige woorden :

[illegible]

Toelichting observatieformulier

Schrijf alle gebaren op die er gezien worden in een tijdsbestek van 10 minuten. Vervolgens wordt het gebaar beoordeeld in drie categorieën, namelijk: is het juiste gebaar gekozen, is de articulatie goed, en zijn er bijzonderheden te merken aan het tempo of de vloeiendheid. Hierbij kan gedacht worden aan het niet gelijk lopen van woord en gebaar, maar ook het nadenken over een gebaar waardoor het tempo van het gesproken Nederlands wordt verlangzaamd¹⁷. Daarnaast is er ruimte voor eventuele opmerkingen. De antwoorden kunnen in vier categorieën worden genoteerd:

1. Juist gebaar J= Ja en N= Nee
2. Articulatie fouten H= handvorm, P= plaats, B= Beweging en O=oriëntatie
3. Tempo en vloeiendheid Bijzonderheden
4. Opmerkingen

Wanneer een formulier niet voldoende is, kan er een volgende formulier gebruikt worden. In het grote lege veld kan genoteerd worden dat dit het volgende formulier is.

Wanneer alles gebaren zijn genoteerd worden alle gebaren geteld en gekeken hoeveel gebaren er foutloos gebaard zijn. Vervolgens worden de woordsoorten bepaald, dit wordt gedaan door met een markeerstift de woorden een verschillende kleur te geven (kleuren staan boven aan het formulier aangegeven). Ook deze worden opgeteld.

¹⁷ Uitleg toegevoegd op advies van collega.

Bijlage 3: Intake interview

Dit interview heeft als doel te inventariseren wat de expertise van de docenten is op het gebied van gebarenondersteuning, wat hun kijk is op gebarenondersteuning, of en wanneer ze gebarenondersteuning gebruiken/willen gebruiken en waar de eventuele behoefte liggen ten opzichte van aanvullende scholing.

De leerkrachten van de School X werken met kinderen met slechthorende leerlingen, leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) en leerlingen met een stoornis in het autisme spectrum die specifiek leidt tot een communicatieve beperking. Het inzetten van gebarenondersteuning heeft vele voordelen bij deze doelgroepen.

Dit interview heeft een gestructureerde opzet, wat inhoudt dat er vastgehouden wordt aan de onderstaande vragen. Tevens is er ruimte om eventuele andere relevante zaken te bespreken of verdiepende vragen te stellen. Elk interview wordt individueel mondeling afgenomen en opgenomen, de resultaten worden door de onderzoeker uitgewerkt in een verslag. Dit verslag zal ter controle naar de docent worden gestuurd ter controle alvorens deze worden gebruikt voor het onderzoek. Aan het eind van het onderzoek zullen de resultaten met de deelnemende leerkrachten worden gedeeld.

1. Heeft u al eerder een gebarencursus gevolgd?	
☐ Ja	☐ Nee

2. Wat voor cursus of cursussen heeft u gevolgd?		
☐ NmG	☐ NGT	☐ Anders, namelijk

3. Hoeveel cursussen heeft u gevolgd?			
☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ Meer, namelijk

4. Hoelang is het geleden dat u de laatste cursus heeft afgerond?

5. Heeft u deelgenomen aan opfriscursussen? Zo ja, wanneer is de laatste opfriscursus geweest?	
☐ Ja, jaartal:	☐ Nee

6. Zo ja, met welk doel heeft u deelgenomen aan een opfriscursus? Zo nee, waarom niet?

7. Maakt u gebruik van gebarenondersteuning tijdens uw lessen?

☐ Ja	☐ Nee
8. Zo ja, met welk doel maakt u gebruik van gebarenondersteuning? Zo nee, waarom niet?	

9. In welke (specifieke) situaties zet u gebarenondersteuning in? En met welke reden?

10. Zijn er situaties waarin u meer gebruik wilt maken van gebarenondersteuning in? In welke?

11. Als u kijkt naar uw actieve gebaren niveau, waar positioneert u zich dan op een schaal van 1 tot 10 op dit moment?
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

12. Wat zou u graag willen leren op gebied van gebarenondersteuning?

13. Heeft u nog aanvullende informatie of mogelijke input die van belang kan zijn voor mijn onderzoek en voor eventuele verdere professionalisering in gebarenondersteuning?

Bijlage 4: Topiclijst focusgroep

Cursus

- Opzet
- Frequentie
- Vorm

Gebaarvaardigheid

- Verbetering?
- Bewustwording?

Leerlingen

- Merk je verschil?

Docent

- Tops
- Tips

Bijlage 5: Lesbeschrijvingsformulieren pilot

Lesbeschrijvingsformulier opfris- en verrijkingscursus NMG

LES 1

Naam	Robin Vogels
Doelgroep	Docenten kleuterklassen
Datum van de les	2-11-2015
Onderwerp (inhoud van de les)	Herfst, gevoelens en ruimte
Begin- en eindtijd van de les	15.15-15.45

Beginsituatie

Er doen tijdens deze lessen 4 docenten van de kleuterklassen mee. De docenten hebben allemaal minimaal NmG 1 gevolgd, de meeste hebben ook NmG2 gevolgd, maar dit is wel al enkele jaren gelden. Wel hebben ze in de loop der jaren nog opfrislessen gehad, deze werden gegeven door een logopediste die gebarentaal in haar pakket had. Dit werd vaak thema gericht gedaan, dus met sinterklaas de sinterklaas gebaren etc. De docenten werken allemaal op het speciaal onderwijs en zetten NmG dagelijks in om de communicatie te ondersteunen, de ene doet dit meer dan de andere. De leeftijd ligt tussen de 20 en 65 jaar. Om verwarring te voorkomen worden de docenten van school X verder in dit document cursisten genoemd en wordt er met docent de onderzoeker bedoeld.

De cursus wordt door mij zelf opgezet en bedacht aan de hand van de ontwerpcriteria uit het onderzoek. Er is ruimte voor de input van de cursisten. Ik probeer hiermee in te spelen op de behoefte van de cursisten om zo een hogere leermotivatatie te bereiken. Ik maak gebruik van de BAK lijsten voor groep 1 en groep 2, vanuit deze lijsten selecteer ik de woorden die worden aangeboden, deze woorden staan in het zwart. Daarnaast voeg ik ook een aantal woorden toe om zo een thema volledig aan te kunnen bieden, deze woorden markeer ik blauw.

Algemene lesdoelen

Kennis

De cursisten weten dat sommige gebaren zich aanpassen aan de situatie.

Vaardigheden

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Herfst" toepassen.

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Gevoelens" toepassen.

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Ruimte" toepassen.

Lesmaterialen en onderwijsmiddelen

PowerPoint (Zelf gemaakt)

Online van Dale van het Gebarencentrum

Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters

Organisatie

De cursisten zitten in een kring zodat iedereen de docent kan zien. De PowerPoint en het gebarenwoordenboek staan klaar.

Tijds-Planning	Leerdoelen Geformuleerd in beheersingsdoelen	Leerstof	Didactische aanpak en werkvormen
2min		Introductie	Doceren: Ik heet de cursisten welkom bij deze eerste les van de cursus. Ik leg uit wat het doel van de cursus is en dat ik het fijn vind wanneer de cursisten met mij mee willen denken om de lessen te verbeteren. Dit mag op inhoud en op vorm. Aan het

			eind van elke les is er een moment om te reflecteren op de les en vooruit te kijken naar de volgende les.
2min		Introductie thema herfst	Doceren: We bekijken samen het filmpje van Max gaat naar het bos. https://www.youtube.com/watch?v=Bq6XWXS3Nos
10min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Herfst" toepassen.	Herfst BLAD BLAADJE ROOD GEEL BRUIN DWARRELEN PADDENSTOEL PLAS DENNEBOOM DENNEAPPEL KASTANJE EIKEL WINTERSLAAP EEKHOORN KONIJN SPIN TAK UIL VOS HERT SPECHT MUIS HOND	Doceren: Aan de hand van de praatplaat van over de herfst worden de nieuwe gebaren aangeleerd. Hierbij is aandacht voor gebaren die de cursist verder nog willen leren.
7min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Gevoelens" toepassen.	BLIJ FIJN GELUKKIG GRAAG LIEVER LIEFST HEERLIJK LEUK LIEF MOOI PRACHTIG VROLIJK BANG SCHRIKKEN ENG BOOS VERDRIETIG ERG NAAR VERVELEND	Opdrachtvorm: We maken samen een woordweb van gevoelens. De gebaren van deze woorden worden ook aangeleerd. De voor geselecteerde woorden dienen aan bod te komen, maar er is ook ruimte voor inbreng vanuit de cursisten.

		GEK RAAR GEWOON NORMAAL PECH-HEBBEN GELUK-HEBBEN BOOS	
5min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Ruimte" toepassen. De cursisten weten dat sommige gebaren zich aanpassen aan de situatie.	ACHTER OP IN ONDER BOVENOP HIER DAAR ERGENS NERGENS OVERAL VOOR BOVENIN ONDERIN ONDERAAN MIDDEN MIDDENIN BIJ NAAST TEGEN TUSSEN	Doceren: Aan de hand van de praatplaat bespreken we situaties die de ruimte betreffen. Bijvoorbeeld "er staat een ladder tegen de boom", "ik verstop me achter het huis". Hierbij is aandacht voor de veranderingen die een gebaar kan ondergaan in situaties ivm. visualiteit. Opdrachtvorm: De cursisten noemen allemaal een situatie van de praatplaat waar iets zich bevind in de ruimte.
4min		Afsluiting	Doceren: De docent vraagt aan de cursisten of ze nog vragen hebben. Als je nog andere input hebt hoor ik het graag, dit mag ook via de mail.

Naam	Robin Vogels
Doelgroep	Leerkrachten, logopedisten en assistenten
Datum van de les	9-11-2015
Onderwerp (inhoud van de les)	Vraagwoorden, spelen en fruit
Begin- en eindtijd van de les	15.15-15.45

Beginsituatie

Er doen tijdens deze lessen 4 docenten van de kleuterklassen mee. De docenten hebben allemaal minimaal NmG 1 gevolgd, de meeste hebben ook NmG2 gevolgd, maar dit is wel al enkele jaren gelden. Wel hebben ze in de loop der jaren nog opfrislessen gehad, deze werden gegeven door een logopediste die gebarentaal in haar pakket had. Dit werd vaak thema gericht gedaan, dus met sinterklaas de sinterklaas gebaren etc. De cursisten werken allemaal op het speciaal onderwijs en zetten NmG dagelijks in om de communicatie te ondersteunen, de ene doet dit meer dan de andere. De leeftijd ligt tussen de 20 en 65 jaar. Afgelopen les zijn er uit interesse ook logopedisten en assistenten en een vakdocent aangesloten bij de les. Om verwarring te voorkomen worden de medewerkers van school X verder in dit document cursisten genoemd en wordt er met docent de onderzoeker bedoeld.

De cursus wordt door mij zelf opgezet en bedacht aan de hand van de ontwerpcriteria uit het onderzoek. Er is ruimte voor de input van de docenten. Ik probeer hiermee in te spelen op de behoefte van de docenten om zo een hogere leermotivatie te bereiken. Ik maak gebruik van de BAK lijsten voor groep 1 en groep 2, vanuit deze lijsten selecteer ik de woorden die worden aangeboden, deze woorden staan in het zwart. Daarnaast voeg ik ook een aantal woorden toe om zo een thema volledig aan te kunnen bieden, deze woorden markeer ik blauw.

Tot nu toe zijn de gebaren van de volgende thema's aanbod gekomen: Herfst, gevoelens en ruimte.

Algemene lesdoelen**Kennis****Vaardigheden**

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "vraagwoorden" toepassen.
 De cursisten kunnen een vragen stellen met een vraagwoord.
 De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Spelen" toepassen.
 De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Fruit" toepassen.

Lesmaterialen en onderwijsmiddelen

PowerPoint (Zelf gemaakt)
 Online van Dale van het Gebarencentrum
 Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters

Organisatie

De cursisten zitten in een kring zodat iedereen de docent kan zien. De PowerPoint en het gebarenwoordenboek staan klaar.

Tijds-Planning	Leerdoelen Geformuleerd in beheersingsdoelen	Leerstof	Didactische aanpak en werkvormen
2min		Introductie	Doceren: Ik heet de cursisten welkom bij deze tweede les van de cursus. Ik ga na of de cursisten nog vragen hebben

			aan de hand van de vorige les. Verder doe ik een terugkoppeling naar de vragen van vorige les.
5min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema “vraagwoorden” toepassen. De cursisten kunnen een vragen stellen met een vraagwoord.	WIE WAT WAAR WAAROM HOE WELK(E) HOEVEEL WANNEER HOELANG VRAAG ANTWOORD	Doceren: De docent laat middels de PowerPoint elk gebaar aanbod komen en laat ook bij elk woord door de cursisten een zin verzinnen. Daarna worden de gebaren nogmaals herhaald.
10min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema “Spelen” toepassen. De cursisten kunnen een vragen stellen met een vraagwoord.	SPELEN SPEELGOED SPEL BOUWHOEK BLOK STAPELEN TOREN KASTEEL BRUG OMVER BEER KNUFFEL AUTO BOEK KAFT OPENDOEN DICHTDOEN BAK KRAT BERG POPPENKAST POPPENHUIS POPPENHOEK POP POPPENWAGEN WIEG KUSSEN LEGO OPRAPEN PUZZEL PUZZELEN STICKER KNUTSELEN ZANDBAK VERF KLEI LIJM SCHAAR OPRUIMEN TEKENEN	Opdrachtvorm: Aan de hand van de praatplaat van een klaslokaal worden de cursisten uitgedaagd elkaar vragen te stellen en ook het antwoord hier op te bedenken. Hierin worden ook gebaren herhaald en nieuwe gebaren aangeleerd.

		KLEUREN TEKENING	
10min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Fruit" toepassen.	APPEL PEER BANAAN SINASAPPEL MANDARIJN KIWI CITROEN MELOEN AARDBEI KERS FRAMBOOS DRUIF SCHIL RIJP ROTTEN NECTARINE BRAAM ABRIKOOS MELOEN ANANAS CITROEN LIMOEN LYCHEE VIJG MANGO PASSIEVRUCHT PAPAJA KOKOSNOOT LEKKER NIET-LEKKER VIES	Doceren: Samen met de cursisten bespreek ik de soorten fruit die op de PowerPoint staan. Ook bespreek ik of ze dit wel of niet lekker vinden, of misschien zelfs vies.
3min		Afsluiting	Doceren: De docent vraagt aan de cursisten of ze nog vragen hebben? Graag wil ik van iedereen een mailtje hebben waarin de 10 zinnen staan die je het vaakst gebruikt in je klas, deze kunnen we volgende keer bespreken. Als je nog andere input hebt hoor ik het graag.

Naam	Robin Vogels
Doelgroep	Leerkrachten, logopedisten en assistenten
Datum van de les	16-11-2015
Onderwerp (inhoud van de les)	Sinterklaas en Muziek en geluid
Begin- en eindtijd van de les	15.15-15.45

Beginsituatie

Er doen tijdens deze lessen 4 docenten van de kleuterklassen mee. De docenten hebben allemaal minimaal NmG 1 gevolgd, de meeste hebben ook NmG2 gevolgd, maar dit is wel al enkele jaren gelden. Wel hebben ze in de loop der jaren nog opfrislessen gehad, deze werden gegeven door een logopediste die gebarentaal in haar pakket had. Dit werd vaak thema gericht gedaan, dus met sinterklaas de sinterklaas gebaren etc. De cursisten werken allemaal op het speciaal onderwijs en zetten NmG dagelijks in om de communicatie te ondersteunen, de ene doet dit meer dan de andere. De leeftijd ligt tussen de 20 en 65 jaar. In de loop van de cursus zijn er uit interesse ook logopedisten en assistenten en een vakdocent aangesloten bij de les. Om verwarring te voorkomen worden de medewerkers van school X verder in dit document cursisten genoemd en wordt er met docent de onderzoeker bedoeld.

De cursus wordt door mij zelf opgezet en bedacht aan de hand van de ontwerpcriteria uit het onderzoek. Er is ruimte voor de input van de docenten. Ik probeer hiermee in te spelen op de behoefte van de docenten om zo een hogere leermotivatie te bereiken. Ik maak gebruik van de BAK lijsten voor groep 1 en groep 2, vanuit deze lijsten selecteer ik de woorden die worden aangeboden, deze woorden staan in het zwart. Daarnaast voeg ik ook een aantal woorden toe om zo een thema volledig aan te kunnen bieden, deze woorden markeer ik blauw.

Tot nu toe zijn de gebaren van de volgende thema's aanbod gekomen: Herfst, gevoelens, ruimte, vraagwoorden, fruit en spelen.

Algemene lesdoelen**Kennis****Vaardigheden**

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Sinterklaas" toepassen.

De cursisten kunnen met een sinterklaasliedje mee gebaren.

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Muziek en geluid" toepassen.

Lesmaterialen en onderwijsmiddelen

PowerPoint (Zelf gemaakt)

Online van Dale van het Gebarencentrum

Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters

Organisatie

De cursisten zitten in een kring zodat iedereen de docent kan zien. De PowerPoint en het gebarenwoordenboek staan klaar.

Tijds-Planning	Leerdoelen Geformuleerd in beheersingsdoelen	Leerstof	Didactische aanpak en werkvormen
2min		Introductie	Doceren: Ik heet de cursisten welkom bij deze derde les van de cursus. Ik ga na of de

			cursisten nog vragen hebben aan de hand van de vorige les.
15min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Sinterklaas" toepassen. De cursisten kunnen met een sinterklaasliedje mee gebaren.	SINTERKLAAS 5 DECEMBER SINTERKLAASFEEST SINTERKLAASLIEDJE STAF MIJTER PEPERNOOT STROOIEN ZWARTE PIET STOOMBOOT PAKJESAVOND STAF MIJTER SPANJE SCHOEN ZETTEN CHOCOLADE LETTER TAAI TAAI PAARD AMERIGO SURPRISE GEDICHT ZAK VAN SINTERKLAAS CADEAU SCHUIMPJE VERLANGLIJSTJE Liedjes: De zak van sinterklaas O kom maar eens kijken Zie de maan schijnt door de bomen	Doceren: De docent laat middels de PowerPoint elk gebaar aanbod komen. Opdrachtvorm: Daarna gebaren we aan de hand van filmpjes van het gebarent centrum en van wapperpiet mee op een aantal sinterklaasliedjes. Ook laat ik een tweetal boeken zien waarin wat liedjes staan. Misschien is dit leuk om met de kinderen mee naar huis te geven.
5min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Muziek en geluid" toepassen.	FLUIT GITAAR PIANO TOETER TROMMEL FLUITEN ZINGEN MEEZINGEN PIEPEN KLINKEN GELUID LAWAAI HERRIE MUZIEK LIEDJE TIK CD DVD	Doceren: Aan de hand van de praatplaat van een klaslokaal worden de nieuwe gebaren aangeleerd. Hierbij is aandacht voor gebaren die de cursisten verder nog willen weten.

5min		Ingezonden zinnen: we gaan aan de slag aan het werk bij de les blijven netjes in de rij gaan staan 2 aan 2 het hulpje mag vooraan opschieten/ tempo	Doceren: Er kwam een vraag van een cursist om een aantal standaard zinnetjes te oefenen die gedurende de dag veel gebruikt worden. Hiervoor konden alle cursisten input aanleveren. Deze zinnen worden samen besproken, hoe doet de een dit, en hoe de ander. Ook zal ik mijn versie laten zien.
3min		Afsluiting	Doceren: De docent vraagt aan de cursisten of ze nog vragen hebben. Als je nog andere input hebt hoor ik het graag.

Naam	Robin Vogels
Doelgroep	Leerkrachten, logopedisten en assistenten
Datum van de les	23-11-2015
Onderwerp (inhoud van de les)	Als en dan en Ruzie
Begin- en eindtijd van de les	15.15-15.45

Beginsituatie

Er doen tijdens deze lessen 4 docenten van de kleuterklassen mee. De docenten hebben allemaal minimaal NmG 1 gevolgd, de meeste hebben ook NmG2 gevolgd, maar dit is wel al enkele jaren gelden. Wel hebben ze in de loop der jaren nog opfrislessen gehad, deze werden gegeven door een logopediste die gebarentaal in haar pakket had. Dit werd vaak thema gericht gedaan, dus met sinterklaas de sinterklaas gebaren etc. De cursisten werken allemaal op het speciaal onderwijs en zetten NmG dagelijks in om de communicatie te ondersteunen, de ene doet dit meer dan de andere. De leeftijd ligt tussen de 20 en 65 jaar. In de loop van de cursus zijn er uit interesse ook logopedisten en assistenten en een vakdocent aangesloten bij de les. Om verwarring te voorkomen worden de medewerkers van school X verder in dit document cursisten genoemd en wordt er met docent de onderzoeker bedoeld.

De cursus wordt door mij zelf opgezet en bedacht aan de hand van de ontwerpcriteria uit het onderzoek. Er is ruimte voor de input van de docenten. Ik probeer hiermee in te spelen op de behoefte van de docenten om zo een hogere leermotivatatie te bereiken. Ik maak gebruik van de BAK lijsten voor groep 1 en groep 2, vanuit deze lijsten selecteer ik de woorden die worden aangeboden, deze woorden staan in het zwart. Daarnaast voeg ik ook een aantal woorden toe om zo een thema volledig aan te kunnen bieden, deze woorden markeer ik blauw.

Tot nu toe zijn de gebaren van de volgende thema's aanbod gekomen: Herfst, gevoelens, ruimte, vraagwoorden, fruit, spelen, Sinterklaas en muziek.

Algemene lesdoelen**Kennis****Vaardigheden**

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "ALS en DAN" toepassen.

De cursisten kunnen met een zin maken met ALS... en DAN...

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Ruzie" toepassen.

Lesmaterialen en onderwijsmiddelen

PowerPoint (Zelf gemaakt)

Online van Dale van het Gebarencentrum

Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters

Organisatie

De cursisten zitten in een kring zodat iedereen de docent kan zien. De PowerPoint en het gebarenwoordenboek staan klaar.

Tijds-Planning	Leerdoelen Geformuleerd in beheersingsdoelen	Leerstof	Didactische aanpak en werkvormen
2min		Introductie	Doceren: Ik heet de cursisten welkom bij deze vierde les van de cursus. Ik ga na of de

			cursisten nog vragen hebben aan de hand van de vorige les.
5min			Doceren: We herhalen de gebaren van de vorige les.
10min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "ALS en DAN" toepassen. De cursisten kunnen met een zin maken met ALS... en DAN...	ALS..... DAN....	Doceren: De docent biedt de gebaren voor ALS en DAN aan. En laat doormiddel van een aantal voorbeelden zien hoe deze woorden worden gebruikt. Hierbij is lichaamshouding een aandachtspunt. Opdrachtvorm: De cursisten gaan in twee talen oefenen met deze zinnen. Hiervoor heb ik kaartjes met een begin zin gemaakt, deze mogen de cursisten zelf afmaken. Hiermee worden ook de gebaren van vorige lessen herhaald.
5min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Ruzie" toepassen.	RUZIE KLAP AU BIJTEN DUWEN TREKKEN VECHTEN KNIJPEN SLAAN STOMPEN SPUGEN PLAGEN PESTEN OPHOUDEN STOM DOM STOUT FLAUW PROBLEEM OPLOSSEN AANKIJKEN GOED MAKEN	Doceren: Aan de hand van de praatplaat over ruzie worden de nieuwe gebaren aangeleerd. Hierbij is aandacht voor gebaren die de cursisten verder nog willen weten.
3min		Afsluiting	Doceren: De docent vraagt aan de cursisten of ze nog vragen hebben. Als je nog andere input hebt hoor ik het graag.

Naam	Robin Vogels
Doelgroep	Leerkrachten, logopedisten en assistenten
Datum van de les	30-11-2015
Onderwerp (inhoud van de les)	Kringgesprek en jarig
Begin- en eindtijd van de les	15.15-15.45

Beginsituatie

Er doen tijdens deze lessen 4 docenten van de kleuterklassen mee. De docenten hebben allemaal minimaal NmG 1 gevolgd, de meeste hebben ook NmG2 gevolgd, maar dit is wel al enkele jaren gelden. Wel hebben ze in de loop der jaren nog opfrislessen gehad, deze werden gegeven door een logopediste die gebarentaal in haar pakket had. Dit werd vaak thema gericht gedaan, dus met sinterklaas de sinterklaas gebaren etc. De cursisten werken allemaal op het speciaal onderwijs en zetten NmG dagelijks in om de communicatie te ondersteunen, de ene doet dit meer dan de andere. De leeftijd ligt tussen de 20 en 65 jaar. In de loop van de cursus zijn er uit interesse ook logopedisten en assistenten en een vakdocent aangesloten bij de les. Om verwarring te voorkomen worden de medewerkers van school X verder in dit document cursisten genoemd en wordt er met docent de onderzoeker bedoeld.

De cursus wordt door mij zelf opgezet en bedacht aan de hand van de ontwerpcriteria uit het onderzoek. Er is ruimte voor de input van de docenten. Ik probeer hiermee in te spelen op de behoefte van de docenten om zo een hogere leermotivatatie te bereiken. Ik maak gebruik van de BAK lijsten voor groep 1 en groep 2, vanuit deze lijsten selecteer ik de woorden die worden aangeboden, deze woorden staan in het zwart. Daarnaast voeg ik ook een aantal woorden toe om zo een thema volledig aan te kunnen bieden, deze woorden markeer ik blauw.

Tot nu toe zijn de gebaren van de volgende thema's aanbod gekomen: Herfst, gevoelens, ruimte, vraagwoorden, fruit, spelen, Sinterklaas, muziek, als/dan en ruzie.

Algemene lesdoelen**Kennis****Vaardigheden**

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Kringgesprek" toepassen.

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Jarig" toepassen.

De cursisten kunnen met een verjaardagsliedje mee gebaren.

Lesmaterialen en onderwijsmiddelen

PowerPoint (Zelf gemaakt)

Online van Dale van het Gebarencentrum

Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters

Organisatie

De cursisten zitten in een kring zodat iedereen de docent kan zien. De PowerPoint en het gebarenwoordenboek staan klaar.

Tijds-Planning	Leerdoelen Geformuleerd in beheersingsdoelen	Leerstof	Didactische aanpak en werkvormen
2min		Introductie	Doceren: Ik heet de cursisten welkom bij deze vijfde les van

			de cursus. Ik ga na of de cursisten nog vragen hebben aan de hand van de vorige les. Ook vraag ik de cursisten hoe ze de cursus tot nu toe vinden en of ze veranderingen in hun praktijk merken.
5min			Doceren: We herhalen de gebaren van de vorige les.
5min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Kringgesprek" toepassen.	EERSTE AAN DE BEURT OM DE BEURT OP JE BEURT WACHTEN VOOR JE BEURT PRATEN EEN VOOR EEN KRING TELLEN DAG GISTEREN MORGEN WEEK JAAR VANDAAG MORGEN (OCHTEND) MIDDAG HULPJE KIEZEN NAAST VINGER OPSTEKEN STILZITTEN MAANDAG DINSDAG WOENSDAG DONDERDAG VRIJDAG ZATERDAG ZONDAG WEEKEND	Doceren: De docent bespreekt met de cursisten hoe een kringgesprek verloopt en welke woorden er standaard aan de beurt komen. Hierbij zal voor veel docenten heel veel herhaling van eerder lessen aanbod komen, maar voor andere kan het makkelijk zijn.
10min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Jarig" toepassen. De cursisten kunnen met een verjaardagsliedje mee gebaren.	JARIG VERJAARDAG FEEST VIEREN HOERA FEESTHOED VERSIEREN VERSIERING SLINGER BALLON BLAZEN PAKJE UITPAKKEN INPAKKEN CADEAU	Doceren: Aan de hand van de praatplaat over VERJAARDAG worden de nieuwe gebaren aangeleerd. Hierbij is aandacht voor gebaren die de cursisten verder nog willen weten. Samen gebaren we hierna nog enkele verjaardagsliedjes.

		KRIJGEN VERRASSING BEDANKT UITDELEN PAKKEN TAART KAARS/KAARSJE AANSTEKEN BRANDEN UITBLAZEN Verjaardagsliedjes: Lang zal ze leven Twee violen	
3min		Afsluiting	Doceren: De docent vraagt aan de cursisten of ze nog vragen hebben. Als je nog andere input hebt hoor ik het graag.

Naam	Robin Vogels
Doelgroep	Leerkrachten, logopedisten en assistenten
Datum van de les	13-12-2015
Onderwerp (inhoud van de les)	Kerst en kerstvakantie
Begin- en eindtijd van de les	15.15-15.45

Beginsituatie

Er doen tijdens deze lessen 4 docenten van de kleuterklassen mee. De docenten hebben allemaal minimaal NmG 1 gevolgd, de meeste hebben ook NmG2 gevolgd, maar dit is wel al enkele jaren gelden. Wel hebben ze in de loop der jaren nog opfrislessen gehad, deze werden gegeven door een logopediste die gebarentaal in haar pakket had. Dit werd vaak thema gericht gedaan, dus met sinterklaas de sinterklaas gebaren etc. De cursisten werken allemaal op het speciaal onderwijs en zetten NmG dagelijks in om de communicatie te ondersteunen, de ene doet dit meer dan de andere. De leeftijd ligt tussen de 20 en 65 jaar. In de loop van de cursus zijn er uit interesse ook logopedisten en assistenten en een vakdocent aangesloten bij de les. Om verwarring te voorkomen worden de medewerkers van school X verder in dit document cursisten genoemd en wordt er met docent de onderzoeker bedoeld.

De cursus wordt door mij zelf opgezet en bedacht aan de hand van de ontwerpcriteria uit het onderzoek. Er is ruimte voor de input van de docenten. Ik probeer hiermee in te spelen op de behoefte van de docenten om zo een hogere leermotivatie te bereiken. Ik maak gebruik van de BAK lijsten voor groep 1 en groep 2, vanuit deze lijsten selecteer ik de woorden die worden aangeboden, deze woorden staan in het zwart. Daarnaast voeg ik ook een aantal woorden toe om zo een thema volledig aan te kunnen bieden, deze woorden markeer ik blauw.

Tot nu toe zijn de gebaren van de volgende thema's aanbod gekomen: Herfst, gevoelens, ruimte, vraagwoorden, fruit, spelen, Sinterklaas, muziek, als/dan, ruzie, kringgesprek en verjaardag.

Algemene lesdoelen**Kennis****Vaardigheden**

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Kerst" toepassen.

De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Kerstvakantie" toepassen.

Lesmaterialen en onderwijsmiddelen

PowerPoint (Zelf gemaakt)

Online van Dale van het Gebarencentrum

Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters

Organisatie

De cursisten zitten in een kring zodat iedereen de docent kan zien. De PowerPoint en het gebarenwoordenboek staan klaar.

Tijds-Planning	Leerdoelen Geformuleerd in beheersingsdoelen	Leerstof	Didactische aanpak en werkvormen
2min		Introductie	Doceren: Ik heet de cursisten welkom bij deze zesde les van de cursus. Ik ga na of de cursisten nog vragen hebben aan de hand van de vorige les. Ook vraag ik de docenten

			hoe ze de cursus tot nu toe vinden en of ze veranderingen in hun praktijk merken.
5min			Doceren: We herhalen de gebaren van de vorige les.
10min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Kerst" toepassen.	KERSTMIS KERSTFEEST KERSTBOOM KERSTBAL KERSTMAN KERSTLIEDJE KERSTKLOK KRIBBE ENGEL BABY GEBOREN BETHLEHEM JEZUS HERBERG HERDER JOZEF KERSTMAN KERSTSTER LICHTJE MARIA PIEK RENDIER STAL STER STERREN VREDE WIJZEN uit het oosten 3 KONINGEN EZEL SCHAAP KAMEEL	Doceren: De docent bespreekt met de cursisten de gebaren rondom het thema kerst. Deze worden opgesplitst in het kerstfeest en het kerstverhaal. De docent leent uit de bieb het boek met het kerstverhaal. Een voor een behandelen we het kerstverhaal.
5min	De cursisten kunnen de gebaren rondom het thema "Kerstvakantie" toepassen.	OUD & NIEUW NIEUWJAARSDAG OUDEJAARSDAG OLIEBOLLEN VUURWERK CHAMPAGNE SNEEUW SNEEUWBAL SKIËN SNOWBOARDEN SCHAATSEN SLEEËN SNEEUWPOP	Doceren: We behandelen eerst de gebaren die bij oud en nieuw horen. Daarna behandelen we nog enkele gebaren die bij de kerstvakantie horen.
3min		Afsluiting	Doceren: De docent vraagt aan de cursisten of ze nog vragen hebben. Tevens herinnert de docent de

			cursisten er aan dat er op maandag 11 januari 2016 een focusgroep wordt gehouden om de cursus te evalueren. Teamleider zet dit nog op de mail.
--	--	--	--

Bijlage 6: Feedback formulieren presentatie werkveld

Fontys

Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin
	Datum presentatie	6-6-2016
	Naam toehoorder	Janine Hartgers & Jise Gruijthuyzen
	Titel presentatie	Presentatie van het onderzoek
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Ja, er zijn voldoende gelegenheden geboden om vragen te stellen. Ze beantwoordt ze goed.
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Ja. Je weet waar je over praat.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja bronnen staan met auteurs vermeld in de presentatie.
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja middels een uitgebreid schema
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	er is behoefte aan, omdat het verwaterd is.
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Voor cluster 2 is dit een must. visuele ondersteuning.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	helder, duidelijk samengevat en gepresenteerd.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Helder & duidelijk ondanks dat ik de cursus niet gevolgd heb
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Je weet er veel van af. Veel kennis vergaard. Je kan dit goed overbrengen!

Handtekening:

Dit formulier wordt afgedrukt uit de Fontys Bibliotheek behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SE N

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin Vogel
	Datum presentatie	8-5-2016
	Naam toehoorder	Laurie van
	Titel presentatie	
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Ja, Je reageerde goed met duidelijk antwoorden
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Ja
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja, ze spreekt uit ervaring
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja, duidelijk van wie, niet te veel info
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja nee veel bronnen zijn maar wel van wie dat is beta
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Zeer relevant omdat er veel vragen voor is vanuit de docenten de gebaren zijn van belang
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Nee zo kan maar ik denk van wel want de taal verandert al tijd
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	goed, hat er krachtig duidelijk
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	veel bronnen ook eerlijk in wat je hebt gedaan
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Ja

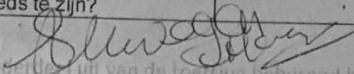
Handtekening:

Dit formulier maakt onderdeel uit van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin
	Datum presentatie	6-6-2016
	Naam toehoorder	Francien Verwegen
	Titel presentatie	Presentatie van het onderzoek
Communicatie	Is er sprake van dialoog?	ja!
	Reageert de student adequaat op vragen?	
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	ja
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	ja
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	ja
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	ja
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	van vraag naar deelvraag naar conclusie
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	een opzet om mee van start te gaan
Algemene feedback	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	de vraag is duidelijk. Het is nu specifiek hoe er aan de behoeften worden voldaan
	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	rustig, duidelijk
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	goed onderbouwt
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	Speciale aandacht voor de problematiek

Handtekening:

Dit formulier maakt onderdeel uit van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin Vogels
	Datum presentatie	6-6-2016
	Naam toehoorder	Carla
	Titel presentatie	waaraan client NMG-training te voldoen enz.
Communicatie	Is er sprake van dialoog?	in eerste instantie bij de presentatie
	Reageert de student adequaat op vragen?	met na afloop wel
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Ja
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja. het is een welkome aanvulling om NMG nieuw leven in te blazen
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja
	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag?	zeker
	Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Student heeft duidelijk aangegeven wat ze met de gegevens heeft gedaan in schema
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk?	lijkt dat er bij ons op school dit onderzoek geen met geword is bevestiging
	Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	
Algemene feedback	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Ik ga ervan uit dat dit zeker een meerwaarde zal zijn
	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	duidelijk informatief
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	nodzakelijk belangrijk goede ontwikkeling
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	door een goede samenvatting te geven naar van het onderzoek te laten zien wat ze gedaan heeft

Handtekening:

Dit formulier maakt onderdeel uit van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin Vogels
	Datum presentatie	06-06-2016
	Naam toehoorder	Manneke van der Zanden
	Titel presentatie	Waarom dient NMG-training te worden op de gebaarvaardigheid van kleuterklas-docenten van school X te vergroten?
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	Student reageert adequaat op vragen. Er is af en toe sprake v. dialoog
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	ja.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	ja.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	ja, dit is door student helder uiteengezet
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	ja.
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	ja. dit heeft Robin in punten uiteengezet
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Zeer relevant zeer van belang binnen ons type onderwijs
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	de gegevens zijn zeer relevant voor de NMG docent en zijn/haar leerlingen.
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	helder en verduidelijkend uitgelegd goed samengevat.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	zinvol en praktijkgericht
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	student heeft gedegen vooronderzoek gedaan, geïnterviewd geobserveerd en uiteindelijk een complete, heldere uiteenzetting ervan gemaakt

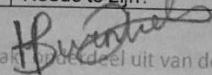
Handtekening:

Dit formulier maakt onderdeel uit van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin Vogels
	Datum presentatie	6 juni 2016
	Naam toehoorder	Marion Swinkels
	Titel presentatie	Wat aan dient om 6-training te voldoen...
Communicatie	Is er sprake van dialoog?	ja
	Reageert de student adequaat op vragen?	ja
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	ja
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	ja
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	ja, duidelijk met bron vermelding ed.
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	ja
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	ja
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	praktisch gedeelte is zinvol
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	vooral voor cluster 2 daarin onderscheid je je !!
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	duidelijk
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	Zeker zinvol voor vervolg
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	door dit onderzoek

Handtekening:

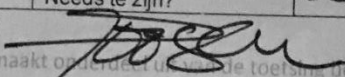

Dit formulier maakt onderdeel uit van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin Vogels
	Datum presentatie	6 juni 2016
	Naam toehoorder	Rini Roosen
	Titel presentatie	presentatie van het onderzoek
Communicatie	Is er sprake van dialoog? Reageert de student adequaat op vragen?	ja!
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	de kernbegrippen zijn duidelijk of werden gedurende de presentatie uitgelegd
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	ja. zoals echter uit de presentatie blijkt is er weinig theoretische onderbouwing op enkele vlakken
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Zie boven
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	ja. de opzet is duidelijk
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	→ ja → via de presentatie wordt dit duidelijk
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	zeer relevant voor onze praktijk dat zal de toekomst uit moeten wijzen
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	→ zeer relevant voor de ontwikkeling van lkr. cluster 2
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	Prima presentatie. goed gevisualiseerd en gepresenteerd
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	zeer nuttig voor de praktijk.
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	door de grondige manier van werken en accurate aanpak. klasse!

Handtekening:

Dit formulier maakt onderdeel uit van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Feedbackformulier presentatie Praktijkgericht onderzoek

Gegevens	Naam student	Robin Vogels
	Datum presentatie	6-6-2016
	Naam toehoorder	Janice Kusters
	Titel presentatie	Presentatie over Het onderzoek
Communicatie	Is er sprake van dialoog?	Ja
	Reageert de student adequaat op vragen?	Ja
Theoretische onderbouwing	Zijn de kernbegrippen in het onderzoek duidelijk?	Ja, duidelijk.
	Sluit de theoretische onderbouwing aan bij wat er nodig is in de praktijk?	Ja, alles wat onderzocht kon worden is onderzocht.
	Is duidelijk rondom welke bronnen en theoretische concepten het onderzoek is opgebouwd?	Ja
Onderzoeksstrategie	Wordt de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt?	Ja
Data-verzameling / verwerking	Sluiten de verzamelde gegevens aan bij de onderzoeksvraag? Hoe wordt duidelijk wat er met de verzamelde gegevens gedaan is?	Ja, dit is uitvoerig besproken. gegevens zijn ingezet in opfriscursus.
Relevantie voor praktijk	Hoe relevant is het onderzoek voor de praktijk? Wat is de betekenis van dit onderzoek voor jouw praktijk?	Heel relevant, de kinderen hier hebben de ondersteuning van geboden echt nodig
	Kun je aangeven in hoeverre dit onderzoek bijdraagt aan de ontwikkeling van het beroep?	Ja, geboden zijn belangrijk en daartoe zouden hierin onderwezen moeten worden (zeker in cluster 2)
Algemene feedback	Wat is je algemene feedback op de presentatie?	goed, kort en bondig. duidelijk.
	Wat is je algemene feedback op het onderzoek?	mooi theoretisch onderbouwt
	Hoe laat de student met dit onderzoek naar jouw mening zien een Master Special Educational Needs te zijn?	door dit onderzoek en de lessen

Handtekening:

Dit formulier moet worden afgegeven van de toetsing behorend bij de opleiding Fontys OSO Master SEN

Bijlage 7: Feedback

Onderzoeksbegeleider

Dag Robin,

Je verzoekt mij om feedback op je eerste en tweede hoofdstuk. Vooral op taalgebruik en de opzet van je verslag.

Taalgebruik behoeft inderdaad nog flinke aanscherping: zakelijk, neutraal, bondig en correct formuleren:

- vermijd formuleringen met 'je' en 'men'.
- blijf zakelijk en neutraal in je schrijven.
- schrijf bondig en tot the point.
- er staan enkele taal- en tikfouten in het verslag.
- kijk eens goed naar correcte werkwoordspelling
- spreek je van ondersteund? Is dat het juiste woord? Of ondersteunend?

Opzet van je verslag:

Steek de aanleiding van je onderzoek zakelijk in. Liever vanuit het onderwerp van je onderzoek dan vanuit je persoonlijke situatie. De tweede alinea zou bijvoorbeeld een start van de tekst kunnen zijn.

De deelvragen zijn nog niet OK. Formuleer deze nadat je het probleem scherper hebt gesteld en na hoofdstuk 2.

In hoofdstuk 2 schets je een kader waarbinnen jouw onderzoekskwestie zich bevindt. In dat hoofdstuk beantwoord je nog geen deelvragen. Dat komt pas later (na hoofdstuk 3).

De (bondige!) beschrijving van jouw / een cluster 2-school zou ik opnemen in een paragraaf Context van het onderzoek in de inleiding. Niet in het theoretisch kader.

Maar mijn grootste zorg van dit moment zit in de onderbouwing van de keuzes die je maakt. Die is nog niet op masterniveau. Stel jouw probleem scherper. Onderbouw bijvoorbeeld waarom je deze kwestie wil aanpakken: het probleem (wat is het precies, voor wie is het een probleem, wat wil je méér of anders en waarom, hoezo kies je voor kleuterklassen). Onderbouw je keuze voor NmG steviger, ook vanuit literatuur. Nu komt het op mij over (ik overdrijf nu) alsof jij heel graag een scholingsaanbod wilt doen en vandaaruit terug-redeneert. Onderbouw je insteek op leerkrachtvaardigheden of kies een andere insteek. Onderbouw je keuze voor een scholingsontwerp. Een andere vraag over de scholing: is daarmee het probleem opgelost?

In het theoretisch kader ga je in op NmG en legt daar een relatie met slechthorendheid, TOS en ASS. Hoewel ik geen cluster 2-specialist ben, lijkt mij dat een logische keuze. Je zou ook een critical friend uit jouw werkveld kunnen laten meelezen in je theoretisch kader. Zijn er nog andere leerlingen uit het rijtje van acht die je wilt betrekken in je theoretisch kader?

Blijkt uit dit deel van je theoretisch kader voldoende dat je kiest voor NmG?

Je kiest voor woordenschatuitbreiding. Ook dat lijkt me een logische keuze. Ga hier dieper op in. Voor meer informatie zou je naar de taalmodules kunnen kijken.

Daarnaast zou ik iets willen lezen over visie(s) op leren van het Jonge Kind, aangezien je blijkbaar in de kleuterklassen aan de slag gaat. Voor meer informatie kun je terecht in de modules Jonge Kind.

Na het aanpassen van hoofdstuk 2 kun je de deelvragen formuleren. En dan de onderzoeksopzet bepalen. Je schrijft dat je een ontwerponderzoek wilt doen naar een scholingsontwerp. Ik ben er nog niet van overtuigd door jouw tekst dat dit alleen het 'probleem' oplost. Ik denk dat jouw ontwerp ook zult moeten uitproberen (cyclisch/actieonderzoek) en evalueren. Dat vraagt van jou begeleidersvaardigheden. Je bent daarmee onderdeel van je onderzoek en onderzoekt ook je eigen handelkeuzes/aanpak. Daarover lees ik nu niets in je theoretisch kader. Je zou eens kunnen kijken in de literatuur over Professionele leergemeenschap (BBOP1, 1^e bijeenkomst) en over veranderen en leren in organisaties (BBOP4).

Tot zover mijn feedback. Veel succes met het verwerken ervan. Heb je vragen of opmerkingen, dan lees ik die graag.

Hartelijke groet,

Petra

"Dag Robin,

Wat fijn dat je bij je feedbackvraag voor hoofdstuk 3 ook de eerste twee hoofdstukken hebt gevoegd. Dat maakt het voor mij gemakkelijker om de rode draad te zien.

Allereerst wil ik aangeven dat je al een flinke stap hebt gezet. Maar het is nog niet helemaal zoals we dat willen.

Een belangrijk punt is dat de leerlingen in je onderzoek tamelijk onzichtbaar zijn: welke specifieke onderwijsbehoeften, wat vinden ze ervan dat de Ik NmG gebruikt? Kun je een antwoord geven op de hoofdvraag als je de leerlingen zo buiten beschouwing laat?

Een ander belangrijk feedbackpunt is de structuur van je onderzoek en van je verslag. Eerder mailde ik je een structuur van een ontwerponderzoek. Daarvan zie ik ook al onderdelen terug, maar nog niet helemaal zoals het zijn moet. De richtlijnen voor een ontwerponderzoek vind je terug op de portal bij modules → algemeen → TGO → Nieuws → Richtlijnen → scroll naar beneden naar de derde bijlage. Neem deze richtlijnen als uitgangspunt voor onderzoek en voor verslag. Je zult dit document herkennen, want ik mailde het je al eerder.

De deelvragen zou ik herformuleren naar analogie met de onderzoeksfase: de eerste deelvraag gericht op het vooronderzoek met als uitkomst de behoeften (van leerkrachten, leerlingen en school); de tweede deelvraag gericht op het ontwerp, waarbij je de literatuur meeneemt (dit is een heel belangrijk onderdeel van je onderzoek ivm de wetenschappelijkheid) en feedback op het ontwerp vraagt aan bijv. de focusgroep; de derde deelvraag richt zich dan op de evaluatie door leerkrachten (individueel), leerlingen (hoe vonden ze dat de leerkracht met NmG werkte) en focusgroep plus een koppeling met theorie hierover. Deels zie ik deze opbouw al terug, maar die heeft aanscherping.

Laat het ontwerp van je onderzoek krachtiger naar voren komen: beschrijf elke trainingsbijeenkomst specifiek met doelen, werkvormen, toetsmomenten en een onderbouwing van je keuzes. Plaats de uitgebreide versie in de bijlage en vat per bijeenkomst het belangrijkste samen.

Mij valt in het eerste hoofdstuk op dat er nog behoorlijk wat typfoutjes in de tekst staan. Ik neem aan dat je daar nog naar kijkt. Ook zie ik nog wat spreektaal staan, bijvoorbeeld een formulering met 'je'. Vervang deze formulering door zakelijker en neutraler taalgebruik. Een andere tip voor het prettiger lezen is misschien om 'school X' te vervangen door 'de school'. Je schrijft in hoofdstuk 1 over een co-expertrelatie; de samenhang met de rest van het hoofdstuk vind ik niet helder. Je

schrijft over kleuterklassen en onderbouw; maak duidelijk waar je onderzoek precies op gericht is en onderbouw je keuze hiervoor. Ik vind de inhouden van aanleiding en probleemstelling nog niet strak geordend, maar daarover schrijf ik hierna mbt de structuur van je onderzoek en van je verslag.

Bij hoofdstuk 2 heb ik enkele 'grote' vragen:

- Is het ontwerp van het prototype (de training) goed onderbouwd?
- Is het ontwerp van het onderzoek goed onderbouwd?
- Waar beschrijf je de onderwijsbehoeften van de leerlingen?

Ook schrijf je in dit hoofdstuk dat er drie verschillende vormen te onderscheiden zijn. Welke vorm kies je hier? Hoezo vermeld je dat? Maak de relatie met de trainingspraktijk duidelijker.

De 'conclusie' zou ik anders formuleren: je concludeert dat NmG een onderwijsbehoefte is van leerlingen in het cluster 2-onderwijs. Dat concludeer je op basis van literatuur en dat is een 'algemene' conclusie. Werk in je onderzoek verder uit welke specifieke onderwijsbehoeften de leerlingen die meedoen in jouw onderzoek hebben.

Maak telkens scherp hoe het onderzoek wordt uitgevoerd, bijvoorbeeld om hoeveel klassen en leerkrachten gaat het, hoeveel leerlingen zitten er in de klassen, etc.

Geef per deelvraag een specifiek antwoord dat je gegenereerd hebt met je onderzoeksinstrumenten.

In de rechtermarge geef ik specifieke feedback.

Ik wens je succes met de aanpassingen en zie de volgende versie zeker met belangstelling tegemoet. Hartstikke leuk!

In je mail van 12 mei jl. vraag je me om feedback te geven op hoofdstuk 5 en 6 en te kijken naar de opzet van je onderzoek. Daartoe heb ik het hele PGO globaal bekeken, zoals je vroeg. Een deel van bovenstaande feedback heb je nog niet verwerkt in deze versie; ik neem aan dat je die nog zult verwerken.

Wat betreft de opzet: de ontwerpopzet is zeker beter zichtbaar in het verslag. Je hebt er hard aan gewerkt en het is nu meer conform de bedoeling bij een ontwerpgericht onderzoek.

Hoofdstuk 5 is nog niet conform de richtlijnen voor ontwerpgericht onderzoeksverslag: in de conclusie bespreek je de voorlopige eindversie van het ontwerp en je linkt daarbij aan de theorie! Dat zie ik niet voldoende terug in jouw hoofdstuk 5. Waardevolle elementen die ik wel zie zijn bijvoorbeeld de leermotivatie, praktijk nabijheid, duurzaamheid en steun van directie. Ook de discussie voer je over het ontwerp. Maak ook daarbij de link naar de literatuur.

De aanbevelingen dien je te onderbouwen: op basis waarvan (welke onderzoeksresultaten / welke ontwerpaspecten / welke literatuur) doe je de aanbevelingen?

In het PGO wordt niet om een reflectie gevraagd. Laat deze (hoofdstuk 6) achterwege en zet deze reflectie in voor je toets SEN-these!

Daarnaast neem ik de vrijheid om enkele zaken die mij opvielen en/of vragen die bij me opkwamen bij de globale lezing met je te delen:

- Maak jouw eigen rol in het onderzoek duidelijker.

- Schrijf de samenvatting in de voltooide tijd (niet in de ott) en focus iets meer op de resultaten (wat levert het onderzoek inhoudelijk op / het ontwerp op inhoud en opzet training). Het antwoord op jouw hoofdvraag moet in de samenvatting te lezen zijn. Beperk je tot hoofdpunten wat betreft het onderzoeksproces.
- Je schrijft in de samenvatting over een intensieve implementatieperiode. Ik lees dat het gaat om de taalmethode, maar in de samenvatting lijkt het te gaan om het ontwerp. Dat was verwarrend voor mij.
- Bij de probleembeschrijving verwijst je naar (School X, 2015). Dat doe je ivm anonimiseren, neem ik aan. Verwijs naar een bijlage waarin je de informatie geanonimiseerd opneemt of schrijf dat er in het ... -document van de school het volgende is opgenomen (opvraagbaar).
- In de probleemstelling schrijf je al dat er is gekozen voor docenten die al gebaarvaardig zijn. De term 'gebaarvaardig' is voor mij wat verwarrend: als ze al vaardig zijn, dan hoeven ze toch geen training te doen?
- De eerste zin in hoofdstuk 2 vind ik niet goed onderbouwd: je schrijft dat uit het vorige hoofdstuk blijkt dat NmG een onderwijsbehoefte is voor... Is die onderbouwing voldoende volgens jou? En is hoofdstuk 1 daarvoor de juiste plek?
- Verbreed het theoretisch kader, bijvoorbeeld met didactiek (bijvoorbeeld de niveaus van Miller), didactische behoeften van leerlingen en docenten (bijv. zone van naaste ontwikkeling (Vygotski (liever niet Brouwer, 2010)), ga bijvoorbeeld dieper in op alle drie de vormen van NmG. Ga ook in op de kleuters. Wat is de reden dat je juist inzet op kleuters, welke ontwikkeling / visie op leren en onderwijs is belangrijk. Koppel hieraan evt. (kort!) ook de visie op school X. Let op: dit is een belangrijk hoofdstuk ivm de wetenschappelijkheid van je onderzoek: dit is relevant voor het masterniveau! Met het theoretisch kader onderbouw je jouw keuze voor het ontwerp, bijvoorbeeld de globale opzet en de leerdoelen van de training!!!! De onderbouwing is nog mager.
- In hoofdstuk 2 zou je kunnen aangeven dat er sprake is van een globale theoretische verkenning, waarop dieper ingegaan wordt in paragraaf 3.6.
- Formuleer deelvraag 3 zakelijker.
- In deelvraag 4 kun je het woord 'beoordelen' misschien vervangen door 'evalueren'?
- De onderbouwing van het buiten spel laten van de leerlingen vind ik mager: 'te jong'. Onderbouw dit steviger aan de hand van theorie en wees hierin kritisch op jezelf! In mijn vorige feedback gaf ik aan dat ik twijfel aan de waarde van het antwoord op je hoofdvraag als je de leerlingen niet bevraagt. In je toets SEN-these zou je hierop ook kunnen reflecteren: voicing, stem van de leerling etc.
- In het overzichtelijke schema op p. 12 zijn aanvullingen nodig: bijv. vaststellen van de beginsituatie bevraagt je ook in het interview. En in de behoefte- en contextanalyse betrek je én docenten én teamleider. Ook bij de focusgroep is de teamleider betrokken.
- Onderbouw jouw keuze van onderzoeksinstrumenten: bijvoorbeeld: welke reden heb je om naast de afzonderlijke interviews met docenten niet ook een groepsinterview te doen?
- Ik mis de tussenevaluatie (bijstellingen na elke les in de vooruitblik) van de docenten. Of zie ik die misschien door de globale lezing over het hoofd?

- In bijlage 1 ontbreken elementen (dichtheid, soort woorden, fig taalgebruik) die wel in 3.6 staan. Onderbouw dit.
- Jammer dat je geen gebruik hebt gemaakt van een externe expert, evt. buiten school bij het analyseren van de beelden.
- In 3.6.3 wordt de Behoeftanalyse niet helemaal gedekt door de interviews; vooral in vraag 13 wordt naar de behoefte gevraagd, verder niet zozeer. Versterk dit in je verslag. Volgens mij heb je de behoefte elders wel geïnventariseerd.
- In 3.6.4 schrijf je over de taalmethode: heb je gekeken naar aansluiting van deze methode bij het ontwerp? Maak dit duidelijker indien nodig. Mogelijk zie ik dit over het hoofd door de globale lezing.
- In 3.7.1 zie ik een aantal zaken niet terug. Vul dit aan, bijvoorbeeld over articulatie, tempo en vloeiendheid, zie bijlage 1 en aspecten in 3.6.
- Vul ook de gemiddelde 'gebaardheid' van de docenten aan met andere aspecten (zie bijv. vorige opmerking en soort woorden). Wat is het nut van dit gemiddelde bij het ontwerpen van je training?
- In 3.7.2 hanteer je de term 'intake-interviews'. Wees consistent: hanteer bijv. beginsituatie en behoefte-analyse
- Hoeveel gesprekken zijn er met de teamleider geweest? Zie 3.7.3.
- Check je literatuurlijst. Neem alleen items op waarnaar je in de tekst verwijst. Ik heb een steekproef gedaan met Fodok en die zie ik niet staan.
- Check de geformuleerde lesdoelen. Ik begrijp niet wat je bedoelt met: sommige gebaren zich aanpassen aan de situatie (les 1). Wees consistent in gebruik van de termen 'cursisten' en 'studenten'.

Critical friends

Hoi Robin,

Goed begin!

Ik heb mijn best gedaan om echt kritisch te zijn, want ik denk dat je daar het meest aan hebt. In de opmerkingen staan wat (flauwe) vragen en opmerkingen om misschien nog wat meer te verdiepen.

Ik denk dat je op het gebied van academisch schrijven nog een slag kan maken, het is nu over het algemeen wat casual beschreven naar mijn smaak. Wat je schrijft is wel goed te volgen voor mij als leek, dus dat heb je goed gedaan!

Hopelijk kan je met de feedback vooruit. Als je er vragen over hebt, hoor ik ze graag!

Groetjes,

Hoi Robin,

In de bijlage vind je mijn feedback. Zelf heb ik bij het schrijven van hoofdstuk 1 en 2 de richtlijnen gebruikt die ik vorig jaar op de portal heb gevonden. Hier staat namelijk in beschreven dat je in hoofdstuk 1 de aanleiding, probleem en probleemstelling beschrijft en in hoofdstuk 2 je centrale

begrippen beschrijft, hoofdvraag en deelvragen. Ik kan het document niet meer digitaal op mijn pc of portal vinden, vandaar dat ik het als foto's in de bijlage heb toegevoegd. Misschien zou je dit kunnen gebruiken. Omdat ik dit document als richtlijn heb gebruikt, vind ik het moeilijk om te zeggen of datgene wat je in hoofdstuk 2 hebt beschreven ook daar beschreven moet worden of in een ander hoofdstuk. Het is echter wel je theoretisch kader denk ik wat je hebt gebruikt om vervolgens de uitvoering van je laatste deelvraag in de praktijk te doen.

Als je nog vragen hebt over mijn feedback dan hoor ik het graag.

Groetjes,

Hoi Robin,

Inderdaad veel aansluiting bij je Artikel.

Ik weet alleen niet of dit genoeg 'anders' is. Heb je dit ook met Jan besproken?

Verder goed begin.

Je hebt al een goed theoretisch kader gemaakt, heb je al een beeld hoe je onderzoek opzet er uit komt te zien?

Groetjes

Hoi Robin,

Hierbij mijn feedback. Hopelijk heb je hier wat aan.

Om antwoord te geven op je vraag: ik zou de behoefte analyse opnemen als eerste deelvraag. Dat heb ik ook in de feedback beschreven.

Ik hoop dat het een beetje duidelijk is, want ik heb veel problemen met de laptop gehad dus weet ik niet zeker of het allemaal een beetje een samenhangend verhaal is. Als je vragen hebt, hoor ik ze graag!

Groetjes,

Hoi Robin,

Je hebt hard gewerkt aan je hoofdstukken.

Ik denk dat je al meer aspecten hebt onderbouwd naar aanleiding van de feedback van Petra. Bij hoofdstuk 3 heb ik bij een paar stukjes nog een opmerking geschreven waar je nog meer zou kunnen onderbouwen/verantwoorden.

Op de app hebben we nog even gespard over je onderzoeksvraag en deelvragen. Ik heb het er ook nog in de opmerkingen bij geschreven.

Terug komend op de laatste mail die je hebt gestuurd. Als je de behoefte analyse echt hebt gebruikt voor het verkennen van het probleem. Is het denk ik verstandig om de resultaten hiervan inderdaad te gebruiken in je aanleiding en probleemstelling. Dit maakt je aanleiding en probleemstelling denk ik ook wat krachtiger.

Echter denk ik toch dat jou onderzoek dan meer een ontwerp onderzoek is dan een actie onderzoek. Ik zou over beide onderzoeksstrategieën nog een keer de theorie over doorlezen uit het boek van De Lange.

Als je vragen hebt mag je mailen, appen of bellen. Als je nog wil sparen vandaag kan dat. Ik zit van kwart voor 12 tot kwart over 12 in de auto en heb handsfree bellen, dus als je wil kun je dan bellen :P. Andere keer mag natuurlijk ook.

Groetjes,

Hallo Robin,

Wederom heb je weer heel hard gewerkt aan de feedback die je hebt ontvangen, Chapeau. Ik ben van mening dat je de rode draad zeker niet verloren bent en dat inderdaad het proces van het ontwerpen beter naar voren is gekomen. Ik ben van mening dat je theoretisch kader op deze wijze beter aansluit en beter zorgt voor een rode draad en inzicht tot hoe je tot je lesontwerp bent gekomen.

Zie de bijlage voor mijn feedback.

Gr's

Hoi Robin,

Ik heb de feedback in de bijlage! Hard gewerkt hoor! Ik heb mn best gedaan om zo kritisch mogelijk te zijn omdat ik denk dat je daar het meest aan hebt. Ik heb ook een formulier in de bijlage gedaan dat ik als leidraad gebruikt heb voor de indeling, daarin is geen hoofdstuk 6 en hoort de data analyse in hoofdstuk 4. Kijk er maar eens naar. Als je er zeker van bent dat jij de juiste indeling gehanteerd hebt, dan hoor ik het graag want dan zit ik fout.

Als je vragen hebt hoor ik het graag!

Groetjes,

Hoi

je vorige theoretisch kader sluit naar mijn mening niet beter aan.

verdere feedback staat in de bijlage. Ik mis in je theoretisch kader je onderbouwing voor de kleuters.

Verder vind ik dat je hard hebt gewerkt, het is echt een lastig proces, 'We staan allemaal in dezelfde schoenen

En vergeet niet: Je bent goed bezig... het einde komt wel, op welke manier dan ook.

groetjes

Collega

Modeling:

Werkstuk is compleet, volledig en goed leesbaar. Door dat de presentatie al was gevolgd was het gemakkelijker om het zakelijk schrijven in de context te plaatsen.

In de tekst zijn nog wat opmerking geplaatst, deze worden hier overgenomen (schrijfsuggesties worden meegenomen in het corrigeren, maar in deze weergave worden ze niet overgenomen).

Na voorwerpen, foto's, plaatjes, picto's steeds abstracter naar schrift. Bv. Dagritme kaartjes.

Duidelijk!

Wat is hier aan te raden?

Is het gebaard of gemaakt? Is baren niet iets anders?

Hoe heb je dit gemeten? Hoeveelheid gemeten per zin? Activiteit? Binnen 1 minuut?

Wanneer is het einde?